

EGY LEÁNYÉRT

Kisregény

KOMÁROMON innen vágatott a vonat Budapest irányába.

Fiatal pár ült a Sopronból indult másodosztályú kocsi egyik fülkéjében. Szemközt ültek s nézték egymást szerelmesen. Addig néztek farkasszemet, míg nem a leány szeméhez emelte a zsebkendőjét, mintha titokban felkönnyezett volna. Abban a pillanatban sok-sok gyöngédséggel szólt reá a fiatalember:

— Márta, megharagszom... Tudod, nem szeretem az érzékenykedést!

— Huszonegy esztendőm múltam már néhány nappal ezelőtt — mondta kissé szemrehányóan a leány s újból mosolyogni szeretett volna a fiatalemberre.

Vatha Gábor komolyan fordult a leányhoz:

— Holnapután átmegy hozzátok az édesapám s a szüleitől megkéri számomra a kezedet!

Az 1928-ik esztendőnek augusztus hava volt ez, kevéssel Szent István napja előtt s feledhetetlen délután mosolygott szét odakint. Messze-messze, túl a Duna északparti tájain is, gomolyfellegek kezdtek föltolulni a zólyomi hegyek vonulata fölül, különben mély-kékben szikrázott az ég. Olyan kéksége volt a mennyboltnak, aminőt csak augusztus havában lehet

megfigyelni, amikor fáradni kezd a nyár, de őszi színek nem szoktak még megmutatkozni. Ilyen délutánokon ujjongani szeretne mindenki azon való örömeiben, hogy az Isten engedte megérnie ezt a napot . . . Mert szép az élet nagyon!

Sopron óta ketten ültek csak a fülkében és háraúntak volna olykor a szóra, egymásra mosolyogtak.

Később annyit kérdett a leány:

— S miért az édesapád kéri meg a kezemet, miért nem te magad?

— Azért, kedves, — magyarázta komolyravált hangon Vatha Gábor — mert így kaptak feleséget valamikor családunk sokat szenvedett ősei is. Illó, hogy megbecsüljük a hagyományokat és ragaszkodjunk hozzájuk.

Veér Márta azonban mintha nem érezte volna át a helyzet ünnepiességét, mert kötekedve faggatta tovább a fiatalembert, aki születése óta ismerte őt, amióta pedig letette az érettségi vizsgát, tapodtat nem mozdult mellőle:

— Talán bizony félni tetszik a futóbajnok úrnak? Hátha kosarat találunk kapni?

— Nem, Márta. Eszemágában sincs, hogy szorongjak — mondta még mindig komoly hangon a fiatalember, aki veretlen bajnoka volt a rövidtávú futásnak. — Én is ott leszek az apámmal, de az a rend, hogy ő beszéljen, lévén ő a családfő, mi pedig szófogadó fiai vagyunk a bátyámmal, meg az öcsém-mel. Arról persze szó sem lehet, hogy ide ne adjanak a szüleid . . .

— És ha nem adnának oda? — ütötte föl a fejét akaratosan Veér Márta.

Vatha Gábor erős két markába fogta most a leány két kezét:

— Nézz a szemembe, Márta!

A leány ráemelte mennykék szemeit:

— A szemedbe nézek, Gábor...

— Így! Most pedig hallgass meg... Ha meg-
esnék, hogy te feltűnési pózból kosarat adnál nekem,
még azon az éjszakán leszedném leányszobád abla-
káról a rácsot, hágcsó nem kellene az ablak meg-
mászásához, mert földszinten laktok, belépnék a
szobádba s úgy, amint találnálak az ágyadban,
ölembe emelnék s egyenesen az előre avizált anya-
könyvvezető elé hurcolnálak. Becsületszavamra mon-
dom ezt s olyan igazán, mint ahogy Vatha Gábor
végzett bányamérnökhallgató vagyok! Hát adsz-e
kosarat?

Itt már félénken mosolygott fel a leány:

— Inkább nem adok, Gábor. Mert amilyen ki-
számíthatatlan kedved van nem egyszer, még valami
ostobaságot találnál elkövetni... Most pedig csókolod
meg a kezemet, jeléül annak, hogy egyszersminden-
korra szent közöttünk a béke!

Vatha Gábor lehajolt a Veér Márta keze fölé,
akit jobban szeretett talán az édesanyjánál is.

Kevés szünet állt be, mintha mind a ketten
ugyanegy dolgon találtak volna elgondolkozni.

Felsőgalla körül kanyargott már velük a gyors-
vonat, északi irányból nem látszottak már a felhők,
mert az ég egész északi negyedét hegyvonulat ta-
karta el előlük, melynek egy sziklájáról élesen vált
ki az égbolt kék alapszínén a bánhidai turul. A leány
hátravetette fejét a fülke párnázott falára s szaba-
don látszott formás nyaka és szép feje, amelyet fül-
cimpán alul koszorúzott gesztenyeszín haja.

Vatha Gábor kifelé nézett egy darabig, miköz-
ben valami bányászdalocskát dúdolgatott magafeled-
ten. Érezni lehetett, hogy messze jövőben próbál

kutatgatni gyötrött gondolataival. Barnabőrű, mérsz arcéle volt, sűrű és sötétlő hajjal, csupa akarat és elszántság, csak a szemenezése volt melegebb valamivel. Feketébejátszó kék színe volt a szemének.

Égő töprengéséből a leány hangja rebbentette föl:

— Kérdeznék valamit, Gábor.

— Hát kérdezz, kedves! — nézett reá a fiatal-ember olyan tekintettel, mintha távoli álból rezentették volna fel. — Remélem azonban, ezúttal jobb leszel és nem fogsz számonkérni megint...

A leány dacos fejvetéssel válaszolt, amiből megsejthette Vatha Gábor, hogy kardos menyecskévé válik egykor a kislány, ő maga viszont, bármilyen kemény legénynek is vallotta magát ezidőszerint még, szófogadó férj lesz idővel, akinek annyi joga lesz legföljebb, hogy ráhagyja a fiatalasszonyra: „rendben van, szívem, én is szószerint így gondoltam.“

Veér Márta keskeny szája körül kis konokság villant el, amint leendő vőlegényére nézett:

— Csak azt akartam kérdezni, Gábor, mint gondolod: mikor leszek a feleségem?

Vatha Gábor nem válaszolt azonnal. Maga elé nézett, először, elsötétült arccal s akkor így kezdett beszélni:

— Jól tetted, hogy előhoztad, kedves, hisz előbb-utóbb úgymint rákerült volna a sor, hogy ezt is meg-hányjuk-vessük egymás között... E pillanatban csak egyet mondhatok neked: két hónapja, hogy kikaptam bányamérnöki okleveletem, itthon azonban fogalmam sincs, mit kezdenék vele? Boldogtalan ország lett mára Magyarország és ha idehaza magam alá tudnék is kaparni majd valami állást, csak épp ahhoz lenne elegendő, hogy eltengődjünk belőle. Ezt

pedig semmi körülmények között sem szeretném, mert az én feleségemnek olyan asszonynak kell lennie valamikor, akit a tenyeremen fogok hordozni... Egyelőre annyit csupán, hogy két, legfeljebb harmadfélesztendőn belül bármelyik szögletében is a világnak, de kiverekszem magamnak komoly és mérnökemberhez méltó megélhetésemet... Nyugodt vagy, Márta?

— Nyugodt vagyok, Gábor — mondta halkan a leány.

Esteledni kezdett s a gyorsvonat az összekötő vasúti hídon zúgott át velük. Attólfogva hallgattak, mintha mind a ketten szívük mélyéig meg lettek volna illetődve. Negyedóra mulva kiszálltak a keleti pályaudvar zengő csarnokában, taxiba ültek s nem álltak meg, csak a Fodor-utcában: hol a legszélsőbb budai házak sorakoznak a hegyoldalban. Vatha Gábor kifizette a soffórt, átvette a két könnyű táskát, miközben a leány becsöngetett az egyik alacsony és sárgára meszelt villába. Két öccse futott ki egyszerűre, kinyitották a kaput s nénjük nyakába csimpszkodtak. Kiderült, hogy a szülők nincsenek odahaza, mert látogatóba mentek át valami jóismerős családhoz. Veér Márta megfordult:

— Nem jössz be, Gábor?

— Majd máskor, kedves — szolt a fiatal bányamérnök. — Most egy kis dolgom van még. Szervusz!

— Szervusz! — mondta a leány s csókra nyujtotta a kezét.

Néhány pillanattal később Vatha Gábor jobbkezeiben apró táskájával, nagy lépésekkel haladt már lefelé a villák kettős sora között, a Királyhágó-utca felé. Mert ott laktak.

HARMADNAPRA ezután Vatha Gábor budai lakásuk ebédlőjében álldogált az ablak előtt. Összefont karral állt ott, hosszú-hosszú ideje már s az utca túlsó oldalán elterülő kertet nézte, amelyet magas téglafal fogott közre.

Odakint tündöklő alkonyatra készülődött a délután. Kéken szikrázott az ég s elnyúlt árnyékai voltak már a fáknak.

Nem egyedül volt a szobában, mert az asztalnál — kissé maga elé hajolva — ott ült az édesapja is s holmi iratokat nézett át, melyeket a hivatalból hozott magával. Nyugalmazott katonatiszt volt az öreg, úgy felül az ötvenen, oldalt választott hajjal s nyílt tekintettel, mint a régi katonatisztek általában. Húsz esztendeje is elmúlt már, hogy nyugdíjaztatta magát az egykori hetyke százados úr s ezidő szerint főtisztviselője volt a postahivatalnak.

Alig tizenöt esztendőre futhatott az egykori százados szolgálati ideje, ám ez alatt az idő alatt is végiglakta a monarchiának legalább tíz helyőrségét s lelkében híven őrizte Ferenc József néhai birodalmának emlékét. Kemény nevelést adott a három fiának s bajtársi viszonyban élt velük. Legidősebb fia most is tagja volt az Egyetemi Századnak, a legkiseb-

bet nemrégiben avatták hadnaggyá a Ludovika Akadémián s ezidőszerint Sopronban szolgált. A három fiú közül pillanatnyilag csak Gábor, a középső tartózkodott odahaza és ha megfigyeli az öreg, okvetlenül észre kellett volna vennie, hogy nagy dologban törheti a fejét. A néhai kapitány azonban egyszer sem nézett föl: a maga dolgával volt elfoglalva.

Egyszer aztán megfordult Vatha Gábor s így kezdte, közömbösre erőltetett hangon:

— Édesapám, mondanék neked valamit...

— Hallgatom — felelte az öreg, föl sem hajolva a munkájából.

A fiatal bányamérnök még mindig összefont karral fordult az apjához:

— Ígérd meg azonban, édesapám, hogy semmi körülmények között sem fogod visszautasítani kérésemet!

— Hogy ígérjem meg látatlanba? — s itt már fölpillantott Vatha Elemér postafőfelügyelő úr is, kissé megütődve. — Hogyan ígérjek meg valamit előre, amikor sejtelmem sincs róla, mit akarsz tőlem?

Vatha Gábor leengedte most a két karját s közelebb lépett az asztalhoz:

— A dolog egész életemre kihat, pedig tudod, nem szokásom játszani a szavakkal. Arról lenne szó, kedves apám, hogy ma délután fáradj át Veér Tamás bácsiékhoz s kérd meg részemre Márta leányuk kezét!

Itt már az öreg is felállt s annyit mondott, meglepetés nélkül:

— Nagyon szívesen.

Am ugyanakkor megállt, köhintett kettőt s csavart a hosszú bajuszán. Mintha elsiette volna kissé a dolgot, ami pedig nemigen fordult elő nála máskor. Megindult a szobában föl és alá, maga elé

hajtott fejfel, mialatt a fiú visszafogott lélekzettel várt sorsára az asztal mellett. Járkált az öreg föl és alá, egyszer köhintett még s annyit mondott aztán, inkább a sajátmaga megbiztatására:

— Hát persze... persze...

Ugyanakkor hirtelen léptekkel megindult a harmadik szoba felé, ott benyitott félig s bedugván fejét az ajtón, nyugodtabb hangon szólt be:

— Anyjuk, gyere csak ki egy percre!

Néhány pillanattal reá egy alacsonyabb termetű asszony libbent át az ebédlőbe és míg a férje meg fia hallgatagon várt kétfelől az asztalnál, kíváncsian nézett föl az urára:

— No, mi az, öreg?

A férje annyit mondott:

— Gábor azt akarja, hogy kérjem meg számára a Márta kezét...

De az asszony alig várta be a mondat végét. Ahelyett odalépett a fia elé, magához húzta a fejét, átkarolta a nyakát s homlokon csókolta.

Mély csend következett ekkor.

A mama székbe ereszkedett, az apa is leült, a fiú állva maradt:

— Indulhatunk, édesapám?

Az öreg nem felelt mindjárt. Maga elé gondolkozott keveset, mintha a jövőben próbált volna kutatgatni s akkor feltartotta mutatoujját a fia felé:

— Űgy látom, kissé el találtam sietni a dolgot, pajtás. Hiszen megkérem neked feleségül, ha nagyon muszáj, de még nem tisztáztunk egy kérdést. Mire akarsz elvenni?

— Ugyan! — kiáltott föl a mama, aki talán ezt a fiát szerette legjobban. — Hát hogy élnek a többi fiatal házasok? Istenem, csakhogy ezt is megérhet-

tem! — s a zsebkendője után nyúlt. — Mennyire szeretem ez a Márta-gyereket!

Az apa komoly szemmel intett, hogy szava volna kettejükhez. Majd így beszélt:

— Jól tetted, Gábor fiam, hogy apádnak szóltál először, így volt ez mindenkor a családukbán. Anyád kezét is az apám, a te nagyapád kérte meg valamikor nekem . . .

— Ez igaz! — szipogott közbe a mama.

— . . . azonban nyitva maradt a nagy kérdés, — folytatta az öreg olyan hangon, mintha nem is vette volna észre a felesége közbeszólását — mire akarsz családot alapítani? Hiszen igaz, a leányok nem maradhatnak örökké pártában s a fiatal emberek is utána néznek előbb-utóbb a párjuknak, de hol akarsz te ma családalapításra gondolni, mikor világok dőlnek össze? Erre válaszolj nekem!

Vatha Gábor, akinek barna és kemény arcéle élesen vált ki a szoba esteledő színeiből, egyet lépett előre:

— Kedves szüleim! Bölcsőbeli kora óta ismerem azt a leányt, kis játszópajtásom volt s már gimnázista-koromban is ha merészebben próbált reánézni valaki, abban a pillanatban — ütöttem! Ahogy nőttünk-nőttünk egymás oldalán (hisz akkor egy házban laktunk még), remegve vigyáztam minden lépésére és minden pillantására. Ő is tudja, hogy csak ő lehet a feleségem! Amí pedig azt illeti, miből tartom majd el a feleségemet, csak annyit mondok egyelőre, hogy mától számított három esztendőre oltár elé vezetem Mártát . . . Ha idehaza nem tudnék állást kaparni magam alá, világgá megyek! Nem olyan apró egzisztenciára gondolok, hogy csak tengődvén belőle, szaporítsuk a kettőnk gondjait, hanem a tenyereken akarom hordozni leendő hitvesemet. Csak arról van

szó ezúttal, hogy lekössem magamnak. Tudom, hogy Márta halálig bízhat bennem...

A mama itt már nem bírt magával. Felpattant:
— Indulhatunk!

A sürgető biztatásra az egykori vitéz százados úr is kénytelen volt beadni a derekát:

— Nem bánom... Gyerünk!

Persze nem indultak abban a szempillantásban, mert a mamának először ki is kellett készítenie magát a nevezetes útra. Hanem úgy félóra múlva megindultak mégis.

Hallgatagon haladtak fölfelé a Királyhágó-utcán, amelynek — a Vatha-család lakásától számítva — állandó emelkedése van a Fodor-utca sárga villájáig.

Hallgatagon mentek...

A mama titkolt ujjongással, hogy egyik fiának sikerül végül feleséget szereznie, mert arról, hogy kosarat adjon esetleg Veér Márta, szó sem lehetett az adott körülmények között. Az apa arra gondolt, mit rejthet méhében a közeljövő, Vatha Gábor viszont a terhen jártatta eszét, melyet a vállaira fog rakni ezzel a leánykéréssel. De pillanatig nem habozott. Mindössze pattintott s annyit szólt maga elé, alig hallhatóan:

— Egy magyar lányért teszem...

Mentek fölfelé, lassú lépésben.

A nap lemerült már a Svábhegy orma mögé, de a hegytető fölött aranypor csillogott, jelezve a nap lesüllyedt útját. És mialatt tarka villák kettős sora között kapaszkodtak volna fölfelé, szelíd nyugalom szállt a budai hegyre a készülő estében. Augusztus havának békés második fele volt ez, Szent István-napja előtt alig egy-két nappal, olyan idő tehát, mikor a gólyák nyugtalankodni kezdenek már a

kunszentmiklósi lápok és kiöntések körül s bizonyosra lehet venni, hogy három-négy napon belül a magasba surrannak s kóválygó seregeik sokáig, igen sokáig fognak kerengeni aztán a nádasok, tanyák fölött és a városok templomtornyai körül... Mert a válás mindig nehéz! Megindulnak aztán nyilegyenesen déli irányba és nem állnak meg, csak a szerezsen országokban valahol, ahol mindig függőlegesen tűz a nap.

És amint fölfelé haladtak volna lépést, hátukban mind magasabbra kezdtek kiemelkedni a Gelért-hegy citadellája, a Várhegy a halott királyi palotával, a Tabán meglapult házai, túl a Dunán pedig kupolák, tornyok, utcák és terek, egyik felől az Alföld, másik felől a kerepesi dombsor...

Különös alkonyati visszfények játszottak mindenfelé, amikor befordultak a Fodor-utcába s megálltak volna a sárgafalú villa kapujában. Látni lehetett jól, hogy Veér Márta két öccse a dombnak felnyúló kert legtetején játszadozik, különben nagy csend volt a házban, mintha mindenki elhagyta volna erre az alkonyatra. És ahogy pillanatra megálltak volna így a kapuban, hogy fújjanak keveset, Vatha Gábor mégegyszer és utoljára széttétekintett ebben a keserves világban s azt súgta az anyjának:

— Nyugtalan vagyok kissé, anyám...

— Ugyan már! — legyintett reá a mama.

S azzal erősen nyomta meg a villamoscsengő gombját.

A csengetésre Veér Márta édesapja sietett elő, hogy kaput nyisson. Ahogy meglátta régi pajtását, a nyugalmazott katonát, lelkesülten kiáltott föl:

— Kezét csókolom, nagyságos asszonyom! Isten hozott, öreg barátom! Szervusz, Gábor öcsém!

Mindezt egy lélekzetre kiáltotta el, mint az olyan

ember, aki igazán örül rég nem látott pajtásának. Mert azóta, hogy a Veér-család ide költözött át a közös házból, gyérültek, egyre gyérültek a kölcsönös látogatások, noha változatlan maradt a barátság, — mint azt Veér-papa többször is kifejtette. Kivétel Vatha Gábor maradt csupán, aki — valahányszor hazatoppant a világ valamelyik tájáról — első útja a Fodor-utcai házba vitte, ha csak annyi időre is, hogy kezet csókolhasson a leánynak. És jaj lett volna olyankor annak a meggondolatlan fiatalembernek, aki Veér Márta körül mert volna kísérletezni esetleg!

Miután Veér-papa üdvözölte a kedves vendégeket, lelkesen kiáltott fel újból, miközben rokonszenves kíváncsisággal fordult oda rég nem látott katonapajtásához:

— Ugyan minek köszönhetjük ezt a kivételes szerencsét, nagyrabecsült barátom?

— Majd megtudod odabent — emelte reá szemöldökeit halálos-komolyan az öreg Vatha.

Veér tata abban a pillanatban mindent tudott.

Akkorára felesége, egy komoly természetű aszszony is előjött a házból s belékarolt Vatha-nénibe, aki fáradhatatlan volt a faggatódzásban:

— Hogy vagy, kedves?

— Csöndben élünk, kedves — mondta a Veér Márta édesanyja.

S jó darabig folyt a terefere az öregek között, mialatt Vatha Gábor besietett a házba, mert seholy nem látta a leányt, aki az egyetlen volt számára e világban. Odabent rábukkant a harmadik szobában, amint szembejött vele Veér Márta... Lábujjhegyen, szinte nesztelenül jött a leány, elnyílt volt a szeme s remegő a szája:

— Értem jöttél, Gábor?

— Érted jöttem, Márta!

Nem hajtotta le kissé a fejét, amint az ilyen esetekben szokásos, ahelyett remegő szájjal mondta:

— Mindig várni fogok reád, Gábor, míg csak magaddal nem vihetsz. Ígérem neked, hogy halálig hű menyasszonyod és feleséged fogok maradni!

— Köszönöm, Márta. Én pedig megígérem neked, hogy te vagy számomra az egyetlen és mindig az ölemben foglak hordozni — szólt mély elfogódottsággal Vatha Gábor.

Akkor a leány völegénye szájához emelte a száját:

— Most már megcsókolhatsz...

... Csak arra rebbentek szét, hogy megcsikorult az ajtó. Az öregek léptek be, miközben Veér Márta kedves ügyetlenséggel próbált igazítani valamit megbomlott haján. Akkor — akaratlanul is — úgy álltak fel kétfelől, hogy a két szülői pár szemben állt egymással: Vatha Elemér postafőfelügyelő úr a feleségével, Veér Tamás, az államvasutak főmérnöke az asztal túlsó felén szintén a feleségével. Vatha Gábor az ablakhoz húzódott a leánnyal.

Akkor fél lépést tett előre Vatha Gábor édesapja, kissé idegesen forgatta ujjai közt a kalapját s köhintvén kettőt, belefogott, hogy megadja ezáltal módját a dolognak:

— Igen tisztelt nagyságos asszonyom! Öreg kenyerespajtásom, Veér Tamás! Édes Márta húgocskám! Mivel úgy illik, hogy ne rontsunk ajtóstul a házba, a legelején kezdem, amint cselekedték az elődeink is, jámbor szándékainknak bejelentése alkalmából. Amidőn még csak Ádám és Éva élt a földön, már abban az időben is...

Itt vakmerően avatkozott közbe Vatha Gábor:

— Édesapám, kár olyan messze kezdeni! Én már megegyeztem Mártával...

— Ne légy tiszteletlen! — szólt rá megütődve az öreg. — Ha kigondoltam magamba az úton, el is mondom!

S folytatta, minden emóció nélkül. Mikor ahhoz a mondathoz ért végül: „mert örök igazság marad mindenha, hogy nem jó az embernek egyedül élni!“, a két mama szipogni kezdett, a két öreg ellenben keményen tartotta magát.

EZEN az estén úgy kilenc óra tájban, mialatt a szülők odabent beszélgettek tea mellett, Vatha Gábor a kertben álldogált Veér Mártával, szorosan egymáshoz simulva. Fönt első negyedében állt a hold, felhők szaladtak az égen. A magasban szél zúghattott tehát, idelent azonban nagy volt a csönd. A leány vőlegénye vállára hajtotta fejét s az ezüstoffényben úszó város felé nézett. Fáradt volt kissé.

3

ELMÜLTAK a szentistvánnapi ünnepek, amikor — egy délután — az egyik budai kávéház felé indult el Vatha Gábor, ahol is találkoznia kellett egy idősebb barátjával, aki cégvezető volt az egyik fővárosi bankban.

Komoly beszéde lett volna a cégvezetővel.

Mert most már, hogy lekötötte magának a leányt, utána kellett néznie, hogyha kell, minden erejének megfeszítésével, de valami állást szerezzen — létalapul.

Eszeágában sem volt megtorpanni. S most már nem is lehetett.

Előbbi tervét megváltoztatva, úgy döntött legutóbb, hogy mégis jobb lesz, ha előbb idehaza tesz néhány keserű kísérletet. Úgy hitte tudniillik, hogy egyszerűbb megoldás lenne, ha idehaza maradhatna leendő fiatal feleségével, mint egyesegyedül vágni neki a világnak, hátrahagyva menyasszonyát. Esztendőök múlhatnak el addig és nem lehetetlen, hogy azalatt gondol egyet a magános menyasszony. Mert hajlik a leány. És amire visszatérne egyszer Vatha Gábor, hogy magával vigye őt távoli országokba, rég asszony lesz már az egykori kislány. De másnak a felesége.

Ilyen gondolatok közt haladt lefelé, a délivasúti pályaudvar irányába, mikor az állomással egyvonalban, de valamivel följebb, egy magános embert pillantott meg. Lehetett úgy negyvenöt év körül ez a magános ember, állt ott egyesegyedül s a Vérmező felé merengett el, miközben mintha vékony nádpálcájának támaszkodott volna meg. Alig észrevehetőn.

Vatha Gábor, amint egyvonalba ért a merengő emberrel, mélyen lekapta előtte a kalapját:

— Jónapot, Zsiga bácsi!

— Szervusz, öcsém! — szólt vissza Zsiga bácsi, aki senki más nem volt, mint Babotsay Zsigmond.
— Mi rosszban sántikálsz?

A fiatalember mosolyogva kiáltott föl:

— Elindultam szerencsét próbálni!

— Hát csak indulj! Hallom, felcsaptál vőlegénynek...

— Olyanformán. Isten vele, Zsiga bácsi!

— Szervusz, öcsém! — szólt le Babotsay Zsigmond, miközben nádpálcájának felső végével alig észrevehetően megérintette kalapjának karimáját.

Vatha Gábor jókedvűen sietett tovább, mert Babotsay Zsigmondnak pusztá megpillantása is mindenkit felhangolt. Babotsay Zsigmond persze ott maradt továbbra is a délivasúti állomással szemközt emelkedő hajlaton s füttyörészni kezdett diszkrétén.

Ennek a Babotsay Zsigmondnak semmi, de semmi szerepe nem lesz e küszködő történet során. Emberek bukkannak majd föl az események folyamán, tanúi leszünk sok szenvedésnek, kevéske örömeink, Vatha Gábor erőfeszítésének, Veér Márta nagy hűségének és töretlen hitének, — csupán Babotsay Zsigmond nem fog csinálni semmit e világon. Ővele alkonyatbahajló délutánokon fogunk találkozni majd,

minden alkalommal a délivasúti pályaúdvarral szemközt, az emelkedő rész tetőpontján állva, kissé nyegle testtartásban (mintha ez lenne az előkelő mivolt ismérve!), amint tünődözve néz alá a Vérmezőre és néz föl a budavári házcsoportokra. Aközben pedig magafeledten fütyörészget.

Babotsay Zsigmondról egyelőre talán annyit ejtünk el, hogy vagy hét esztendő óta egy jobbmódú budai nagynénje kegyelméből éldegélt s nőhódítónak hitte magát. Azelőtt egyik felsőzempléni mezővároskában próbált hencsni, de ráfizetett rútul. Csak annyi bizonyos, hogy a nagy háborúban mint gazdaszati tiszt szolgált (ha igaz!), a kommün után egy esztendővel hazavetődött végül s úton-útfélen azzal hányta magát, hogy odaát, Magyarországon ő volt a legrettegettebb különítmény parancsnoka s akkori beosztásában alaposan kibabrált néhányszor a zsidókkal. Ebből persze árva betű nem volt igaz. Az ellenben igaz volt, hogy a mezővároskában nagy volt a zsidó lakosok száma. Ezek a zsidók persze felbőszültek, mikor magától Babotsay Zsigmondtól kellett hallaniok, minő kilengéseket engedett magának egy évvel előbb az állítólagos gazdaszati tiszt s így nem lehet csodálkozni, ha fölbéreltek néhány markos henteslegényt, akik egy éjszakán ellátták a Babotsay Zsigmond baját valamelyik mellékutcában.

Ilyen előzmények után vetődött el Budára hét esztendővel előbb Babotsay Zsigmond. Állása azóta sem volt, volt ellenben egy nagynénje, aki előtt üldözött bujdosó gyanánt szerepelt. S megélt belőle.

... Vatha Gábor körülbelül ebben a pillanatban nyitott be az előre megbeszélt kávéházba, ahol — az egyik sarokasztalnál — hamarosan fölfedezte idősebb barátját, a cégvezetőt. Messzebről üdvözölte már:

— Köszönöm, hogy idefáradtál, András bátyám... Mert nagy dologban jövök!

— No — mosolyodott el kényszeredetten a cégvezető, akinek arcszíne olyan volt, mint a főtt ráknak, bőre kifeszült kemény pofacsontjain és ha mosolyogni szeretett volna olykor, ez a kísérletezése csak a legritkább esetben sikerült.

— Talán meg is váratlak, András bátyám? — kérdezte nekiheevülve Vatha Gábor.

A nyugodt természetű bankfőosztviselő annyit mondott rá csöndesen:

— Magan is az imént jöttem.

Vatha Gábor helyet foglalt, szemközt a cégvezetővel s miután feketét rendelt az elősietett pincértől, így kezdte:

— Arról lenne szó, kedves bátyám, hogy hatóság segítséggel valamilyen állást szeretnék szorítani magamnak a bankban... Nagyon kérlek, ne tromfolj le nyomban a válasszal s ne mondd azt, hogy a mai viszonyok között örültség lenne minden próbálkozás, hanem szeretettel kérlek, mint családunk régi barátját, hallgass végig türelemmel!

— Hallgatlak! — bólintott rá a cégvezető.

Vatha Gábor előbb fölhajtotta feketéjét, aztán cigarettára gyújtott. A cégvezető ugyanúgy. És akkor nekifohászkodott a fiatalember.

— Hogy mindent megérthess, kedves bátyám, az elején kell kezdenem. Csaknem a születésemnél. S mindannak, amit most hallani fogsz tőlem, ezt lehetne felírni címül: „Egy leányért!” Mert amióta gondolkozni kezdtem, nem volt nyugtom, ha csak egyetlen egy napon nem láthattam vonzó és szelíd arcát...

Mélyet szippantott a cigarettán:

— Jövő hónapban leszek huszonnégy éves... Márta három esztendővel fiatalabb nálam.

— Ő a menyasszonyod, ugyebár? Csak nem az a helyes teremtés, akit többször is láttam a házatokban?

— De ő — helyeselt komoly szemmel Vatha Gábor. — Nyolc nap óta az én egyetlen kis menyasszonyom, aki soha nem neheztelt meg reám, bármennyire megtaláltam volna is szomorítani... De mondhatom, úgy próbáljon valaki közeledni hozzám, hogy abban a pillanatban — öök!

— Nono — csillapítgatta mosolyogva a cégvezető s lefogta a Vatha Gábor fölemelt jobbkarját. — Egyelőre nem áll fönn ilyen veszély, tehát ne nagyon fenyegetőzz! Ahelyett inkább kíváncsi lennék a részletekre.

Vatha Gábor lehajtotta a fejét, jobbkeze öt ujját pedig dús hajába mélyesztette:

— Messze kell kezdenem, András bátyám. Édesapám százados volt, amikor én — Lóránt bátyám után — a világra jöttem. Körülbelül abba az időbe esett, hogy az öreg megunván a katonatiszti mesterséget, nyugdíjba vonult s ugyanakkor Pesten vállalt új állást, a postánál. Abba a királyhágóutcai lakásba költöztünk be akkor, amelyben ma is lakunk. Végzet-szerúségem lett később, hogy ugyanott lakott a Veércsalád is. Fiatalember volt még Veér papa, hisz magam alig harmadik esztendőmet töltöttem be, amikor első gyermekük született, egy kisleány. Ez volt Márta, aki ma az én szerelmes menyasszonyom...

A cégvezető újból csillapítani volt kénytelen a fiatalembert:

— Halkabban, pajtás, mert a szomszédos asztaloknál figyelni kezdenek reánk!

— Úgy? — és szórakozottan nézett el maga körül. — Köszönöm, bátyám, hogy szóltál...

S folytatta:

— Ott hagytam el tehát, hogy születése óta ismerem s igen-igen halványan emlékszem még arra is, amikor — gügyögő baba korában — a kiskádban fürösztték, mialatt pirinyó lábaival élénken pocsolt a vízben. Ma is emlegeti édesanyám, hogy valahányszor megálltam így az apró kád mellett s a kisleánynon báméskodtam el, aki olyan parányi volt még, hogy be lehetett volna dugni egy tarisznyába, apja-anya sokat kötekedett velem, hogy „no, Gáborka, ez a kisleány lesz a feleséged, ha felnőttek mind a ketten...” Hát az lesz, én mondom!

S ökölberoppant markával a kávéházi márványasztal lapjára ütött, amire másodszor is szelíden fogta le jobbkarját a cégvezető:

— Mégegyszer kérlek, pajtás, halkabban valamivel... Mert még azt fogja hinni a közönség, hogy ölre akarunk menni egymással.

— Igenis — mondta rá magafeledten Vatha Gábor, aki gondolatban talán akkor is a leány alakját ölelte körül. — Csak azt szeretném tudni, kitérhetek-e részletesebben a tárgyra? Mert sok mondanivalóm lenne, András bátyám...

— Ráérek — szólt csöndes komolysággal a cégvezető. — Aazonfelül meg érdekelni is kezd a dolog.

Vatha Gábor felsóhajtott:

— Édesapám katonának szánt eredetileg s így történt, hogy az elemi iskola elvégzése után a marosvásárhelyi katonai reáliskolába adtak be, ahonnan az intézet később Nagykanizsára költözött át. Már apró legényke koromban elkerültem tehát a szülei háztól s évekig nem láthattam Mártát sem, az én

feledhetetlen kispajtasomat, de emlékszem reá, hogy a napi tananyag és a nehéz gyakorlatok elvégzése után, ha este kilenckor fáradtan nyúltam ki az ágyban, mindig gondoltam reá. S micsoda öröm volt, mikor végül a hűvösvölgyi főreáliskolába kerültem föl! Ilyenkor minden héten láthattam egyszer őt is, ha vasárnap délutánonként fölkerestem a szüleit. Mert akkor még közös házban laktunk: a királyhágóutcai legelső épületben. Csakhogy az ő lakásuk lejjebb volt egy emelettel. És valahányszor megöleltem az édesanyámat, már futottam is örömpeszeve a lakásuk felé. És ő hűségesen várt reám minden vasárnap délután, mert tudta, hogy jönni fogok. A búcsúzásnál mindig az volt az utolsó kérdéssem hozzá, miközben a keze után nyúltam:

— Ugye a feleségem lesz, Márta?

— A feleséged leszek — mondta csöpp zavarral és olyan remegő hangon, hogy ma is belém marad régi hangocskája.

Így nőttünk észrevétlenül s egyszer eljött az ideje, hogy a Ludovika Akadémiára kellett volna átlépnem. Ekkor már ismert atléta voltam s abban az időben minden ráérő percemet a MAC-pályán töltöttem, ami sokszor zokon esett Mártának. Nem mondta volna egyetlen szóval sem, de a tekintetében gyakran szemrehányást láttam. Mondom, át kellett volna lépnem a Ludovika Akadémiára, amikor töprengeni kezdtem. Arra gondoltam ugyanis, hogyha egyszer mint fiatal hadnagy lépek ki az életbe, Márta aligha lehet a feleségem, mert a kauciót nem tudták volna előteremteni érte a szülei. Nagy-nagy utánjárással, amelybe apám is beavatkozott, sikerült így intéznem véglegesen a dolgot, hogy szabadon engedtek katonáéktól. Nem ment

könnyen, de mégis szabad ember lettem. És akkor sóhajtottam egyet...

Itt közbeszólt a cégvezető, aki nagy figyelemmel leste a fiatalember minden szavát:

— S bányászhallgatónak iratkoztál be Sopronba...

— Egyelőre a közgazdasági egyetemre iratkoztam be, mert így együtt lehettem Mártával. Telt-múlt az idő, egy év volt már a hátam mögött, amikor Márta is megszerezte a testnevelő-tanárnői oklevelet. Olyan szerencséje volt, hogy szeptemberre már Sopronba nevezték ki testnevelő- és kézimunkatanárnőnek az ottani siketnéma-intézetbe...

— Te persze nyomban utána mentél — szólt közbe mosolyogva a cégvezető.

Vatha Gábor rábólintott:

— Eltaláltad, András bátyám. Vele együtt mentem Sopronba s azonnal beiratkoztam a bányászati főiskolára. Félig gyerek volt még Márta, amikor odakerült s teltek-múltak esztendeink, többnyire kettesben. Mert mindig tudtam, mikor lesz némi szabad ideje s olyankor érte siettem a lakására, mely egy ottani úricsaládnál volt. Micsoda napokat éltünk át. Istenem! Kéz a kézben haladtunk el a Várkerületen végig, avagy magunkról és a világról megfeledkezve bolyogtunk a Löverek nevű villarészben. Nem egyszer hallottam később, hogy a soproni férfiak és asszonyok, ha láttak bennünket, ilyenkor, boldogságunktól maguk boldoggá váltak egy futó pillanatra s mosolyogva fordultak vissza utánunk, miközben bizonyára áldást kívántak kettőnkre. Csak olyankor szakadtam el tőle, ha bányamérnöki gyakorlatra kerültem el Dorogra. Ott, a bányák mélyén is rá gondoltam s nem akart, nem akart végeszakadni a levelezésnek. Mert mindennap

írtam neki s ő megható ragaszkodással válaszolt nekem, miközben százszor megbiztatott minden negyednap, hogy csak végezzem nyugodtan napi munkámat, mert százszor meghalna inkább, de soha másnak nem lesz a felesége...

Itt komoly szóval jegyezte meg a cégvezető:

— Derék leány volt mindig, ezt eddig is hallottam róla.

— Igen, — mondta rá Vatha Gábor — ragaszkodik hozzám, de én óvatos vagyok mindazáltal. Magad is tudod, András bátyám, hogy feltűnően szép leány a menyasszonyom s bármilyen komiszra fordult is fölöttünk ma az élet, egy ilyen teremést hamarosan észrevesznek a fiatalemberek. Ezért nem hagytam vissza Sopronban, hanem mihelyt elvégeztem az akadémiát, nekiálltam, hogy valami módon a fővárosba helyeztessem át. Addig jártam az illetékes urak nyakára, míg el nem értem, amit akartam: szeptembertől már Budán fog tanítani...

— No és mihez akarsz kezdeni most? — vette föl fejét a cégvezető.

Vatha Gábor maga elé nézett sokáig:

— Várj, András bátyám, még nem jutottam a végére. Valami tíz nappal ezelőtt Sopronba kísértem a kisleányt, az intézettől átvette oklevelét s szolgálati bizonyítványát s ahogy visszafelé jöttünk volna a gyorsvonattal, megígértem neki, hogy most már meg fogom kérni a kezét. Azaz hogy az édesapám kérte meg a két család jelenlétében, mert hagyomány ez a familiánkban. Persze ideadták, de most előttem meredezik a nagy kérdés: mi módon gázoljam le az élelem tornyosodó akadályokat? Mert menyasszony van már, de állásra semmi kilátásom egyelőre. Ne gondold, András bátyám, hogy pillanatnyi helyzetem visszariaszt talán... Soha nem

voltam érzékenykedő fiatalember: bátran nézek szembe a jövőmmel. Kijelentem, hogyha a poklokon keresztül is, de gondtalan életet biztosítok leendő feleségem számára. Mindenekelőtt reád gondoltam, András bátyám, mint családuink régi barátjára s engedj meg, ha most ide fárasztottalak és haszontalan fecsegésemmel elloptam volna másfél órát szűkre kiszabott idődből...

A cégvezető tenyerébe bocsátotta a fejét, úgy nézett a fiatalember szemébe:

— Egyszóval a bankba szeretnél bekerülni...

Vatha Gábor folytatta:

— Előbb lenne még egyetlen kis észrevételem. Tudom, hogy Magyarország legboldogtalanabb napjait éli ma; tudom, hogy a fiatalok elől a legszívtelebbsül elzárnak minden létfenntartási lehetőséget, tudom, hogy bárhol jelentkezünk is, vastagabb kapukat döngetünk, mint egykor Botond Bizánc falainál... Kérésem mégis az lenne hozzád, András bátyám: az intézet igazgatójánál szólj néhány emberi szót az érdekemben. Mondd meg neki, hogy egy magyar leányért vállalkozom a lehetetlenre is... Ha nem menne, elindulok s nyakamba veszem a világot!

A cégvezető annyit mondott némi gondolkozás után, csöndes hangon és komolyan:

— A jövő hét péntek délelőttjén keress föl a hivatlomban. Addigra mondhatok talán valamit.

Odakint az este leselkedett már. Idebent a kávéházban, egyszerre fölzendültek a cigányok hangszerszámai. Valami pusztai nótát játszottak.

KÜLÖNÖS volt az az őszi, mely erre a nyárvégre következett!

November eleje volt már s az őszi színek mégis változatlanul égtek mindenfelé: a Zugligetben, a régi Normafa helyének táján, a Svábhegy tetején s a Királyhágó-utca fölötti villák kertjeiben. A nap mind délebbre csúszott ugyan, ereje is lankadt, de csak nem akart búcsúzni az őszi. Ezer színben lán-golt tovább.

Mindennap együtt voltak.

Veér Márta intézete, melyben a testnevelésnek volt igen-igen rokonszenves kis tanárnője, közel esett Vatha Gáborék lakásához s így a fiatal meny-asszonyt, akinek minden délben a hegytető alatt kanyarodó Fodor-utcáig kellett volna fellihegnie, vőlegénye édesanyja minden másodnap magukhoz hívta meg ebédre. Ők ketten azonban ritkán találkoztak ebédidőben. Mert Vatha Gábor csak délutáni három óra körül vetődött haza a bankból, melynek egyik legpontosabb tisztviselője volt hónapok óta már. Veér Márta tehát minden másodnapon leendő anyósa lakásán várta meg a vőlegényét, aki hazáig kísérté aztán. Kart-karba öltve, andalogva haladtak fölfelé a Királyhágó-utcán, néha azonban nagyobb kerülőt

tettek, mialatt megremegtek egymás érintésétől. Vatha Gábor tudta, hogy előbb vagy utóbb, de csak ez a leány lesz a felesége, Veér Márta viszont fölösleges kérdésekkel soha nem zaklatta a vőlegényét, aki az utóbbi időben tűnődözőbbnek látszott, mint azelőtt. Néha-néha megesett mégis, hogy a leány a vőlegényére emelte fátyolos szemét:

— Szeretsz, Gábor?

— Nagyon szeretlek... S így foglak szeretni örökké, amíg csak tart az életemből.

Egy kora novemberi délután, mikor a nap a budai hegyek láncá mögé készült letenni fáradt fejét, a Kis-Svábhegyig találtak elkalandozni. Alig jött szemközt velük valaki s hiába égtek az őszi színek, érezni lehetett a levegőben, hogy hamarosan hó fog hullni a felhők alól. Hosszú alvásra készült a természet. Ahogy megálltak volna a Kis-Svábhegy tetején, hideg áram húzott el a Húvösvölgy felől s a leány összébbvonta a nyakán kurta kis bundáját. Szemben álltak egymással. Akkor félénken szólt Veér Márta:

— Kérdezni szeretnék tőled valamit, Gábor.

— No, mi lenne az? — nézett rá a fiatalember.

A leányon kis elszontyolódás látszott:

— Egy idő óta mintha törnéd valamiben a fejed... Igaz?

S fürkészve vizsgálta a vőlegénye szemét. Vatha Gábor komolyan bólintott rá:

— Igaz... És ha minden úgy megyen majd, amint kiterveltem magamban, alighanem. Afrikába megyek ki, Búrföldre. Előbb persze annak rendje szerint kilépek a bankból.

Veér Mártában elakadt a szó az első pillanatban. De akkor a keze után nyúlt Vatha Gábor:

— Mindjárt megtudod, kedves, miről van szó voltaképpen... Figyelj csak ide!

Megmozdult most a leány, mintha magához tért volna első meglepetéséből. Kissé megütődve tartotta félre a fejét, kissé mintha nem értette volna meg hirtelenében, mit is akart a vőlegénye megint:

— A szerencsenek közé készülsz, Gábor?

Olyan szép volt ezzel a fejtartással, hogy alig lehetett neki ellenállni s Vatha Gábor azon volt éppen, hogy karjaiba zárja a drága teremtest. De akkor elnevette magát:

— Jaj, Márta, Márta! Hát persze, hogy szerencsenek is akadnak arrafelé, azért Afrika! De légy nyugodt, mi ketten fehér emberek között fogunk lakni, föltéve, hogy sikerül a számításom...

— Nem értem, mit akarsz? — mondta csendes töprengéssel a leány.

— Majd elmondom, kedves...

Vatha Gábor megindult, hogy némi kerülővel a Fodor-utcát éri el és hogy szüleihez kísérelje a menyasszonyát. Veér Márta is megindult az oldalán s a földre nézett. Rövid hallgatás után így kezdte a fiatal bányamérnök:

— A dolgot két hete forgatom a fejemben s te vagy az első, akinek szólok róla. Kérlek azonban, hogy egyelőre mindenki előtt tartsd titokban, kedves és ne szólj a saját szüleidnek se!

— Nyugodt lehetsz, Gábor — szólt kis csüggetéssel a leány.

Vatha Gábor tovább beszélt:

— Két hete lehet, hogy a Krisztina-körúton összebotlottam véletlenül egy Gerhardt nevű bányamérnökkel, akivel igen összebarátkoztam a dorogi bányákban, amikor — utolsó bányamérnöki gyakorlatomon — ott dolgoztam magam is. Ez a Gerhardt

mérnök barátom mint számfelletti van alkalmaztatásban Dorogon és mert hiába várja kineveztetését, levelezni kezdett egy nála idősebb, régi főmérnök barátjával, akit Görgényinek hívnak és aki ma már mint főmérnök, esztendőök óta él a búr földi angol aranybányák vidékén. Afrika legdélibb csúcsán találhatók ezek a bányák, a Jóreménység-foka táján, amelyről annyit tudunk mindössze, hogy irtóztató tengeri viharok szoktak tombolni azon a környéken. Gyermekkori olvasmányaimból emlékszem még, hogy e foktól nem messze küszködik valahol a hegymagas hulámokkal a Bolygó Hollandi, aki egyszer megfenyegette az Istent magát s bűnhődésül ezért tengeri ítéletidő hajigálja ködhajóját, évszázadok óta... De ide figyelsz-e, szívem?

— Nagyon figyelek, Gábor.

Lassúbbra fogták a lépést, mert kapaszkodó következett. Kéz a kézben, egymáshoz símulva haladtak fölfelé. Vatha Gábor minden szót meggondolva, beszélt tovább:

— Ez a Görgényi, akinek ma nagyszerű állása van Dél-Afrikában, ezelőtt az aninai bányákban volt üzemvezető-főmérnök, majd fogta a vándorbotot és nem is állt meg, csak a Fokföldön. De mit is kezdetett volna idehaza, Istenem! Most legfeljebb a honvágy gyötri, különben a maga ura... Nos, az én Gerhardt pajtásom, akit már a háborús világban is testvéri barátság szálai fűztek Görgényihez, véletlenül megtudta az Afrikába távozott magyar főmérnök címét s nyomban írt neki: nem mehetne-e utána ő is? Volt pedig ez öt hónappal ezelőtt s azóta valami négy levelet kapott Gerhardt a Fokföldről, mert körülbelül öt hétre van szükség, míg a posta oda-vissza megteszi a fordulót. Nos, a dolog úgy alakult máris, hogy Gerhardt pajtás jó féléven

belül alighanem az angol-búr aranybányák mérnöke lesz...

Veér Márta itt kissé bátortalanul nézett a vőlegénye arcába:

— No és hogyan kerülsz bele a dologba te?

— Pedig könnyen eltalálhattad volna, kedves — nézett vissza menyasszonyára kényszeredett mosollyal Vatha Gábor. — Gerhardt pajtás, amikor megtudta tőlem, hogy — bányamérnöki oklevéllel a tarsolyomban — bankfiúnak álltam be, szinte felbőszült. De tüstént tanácsot is adott: hogy menjek vissza Dorogra, ott ő elintézi, hogyha látszatfizetéssel is, de fölvesznek számfelettinek s mihelyt ő Afrikába ért ki egyszer, minden erejével az én utamat kezdi egyengetni Görgényivel együtt. Hát ezen gondolkozom én és küszködöm magammal két hét óta, Márta...

A leány hallgatott, Vatha Gábor egy mélyet lélezett:

— Messzi, igen messzi világba vetődnénk el Magyarországról, de ez sem tartana örökké. S emberi számítás szerint csaknem bizonyosra vehető, hogy két esztendő múlva a feleségem lennél. Mit szólsz hozzá, kedves? Mert e pillanatban a te elhatározásod a döntő...

Veér Mártáék háza elé értek. A leány elől haladt befelé, a fiatal mérnök utána. Ahogy az előszobába léptek volna be, Veér Márta szembeállt a vőlegényével. Az arca halovány volt, szája sarkában csöpp remegés látszott, de határozottan mondta:

— Hűséges szívvel foglak várni, Gábor, míg csak egyszer el nem jössz értem!

S úgy, amint volt, kurta bundában, két karjával átkarolta vőlegénye nyakát s erős mellére hajtotta le megzaklatott fejét.

De a szoba felől ugyanakkor közeledő lépések hallatszottak, mire szétrebbentek ügyesen. Márta édesanyja volt.

Veér mama gyanútlanul kérdezte:

— Mikor jöttetek?

— Ebben a szempillantásban, édesanyám — füllentette Márta. — Épp a kabátjainkat készülünk levetni.

(A valóság ezzel szemben, mint tudjuk, az volt, hogy megölelték egymást szerelmesen. S ezúttal — kivételesen — éppen Márta volt a kezdeményező fél.)

Benyitottak a meghitt lakásba. Márta nekihevülve, Vatha Gábor komolykodva. Ez a lelkiállapota érthető volt, miután életének legnagyobb elhatározása előtt állt. A leány látta vőlegénye szeggett kedvét, neki magának azonban annál csapongóbb lett a hangulata. Mert képzeletben látta már magát, mint takaros menyecskét, valahol az angolbúr aranybányák világában, ahol nem délről, hanem északi irányból süt a nap, mert messzire esik délnek az Egyenlítő vonalától. És mert javíthatatlan kedve kerekedett, odalibbent a vőlegénye elé, akit éppen ozsonnával kínálgatott leendő anyósa, először megsímogatta szelíden a homlokát, majd megcsókolta hirtelen. És míg édesanyja szótlán nehezteléssel csóválta fejet, a leány nesztelenül odament a zongorához s játszani kezdett egy búcsúzó dalocskát, miközben hozzádallozta a szöveget is feledhetetlen hangján:

*Elbúcsúzom szép hazámtól,
Kedves kis Magyarországtól,
Visszanézek fél-utamból...
Szememből a könny kicsordul.*

Abbahagyta váratlanul. Két fehér karjával ráborult a zongorára és zokogni kezdett, magábfaló zokogással.

Édesanyja meglepődve nézett a fiatal bánya-mérnökre:

— Mi van ezzel a leánnyal?

Vatha Gábor azonban ahelyett, hogy leendő anyósának válaszolt volna, felugrott az asztaltól, odasietett a leányhoz és magához emelvén az arcát, összecsókolta a könnyes szemét, meg az akaratos száját:

— Márta, ígérd meg nekem, hogy soha többé nem fogsz érzékenykedni! Mert csak zavarna a számításaimban...

Veér Márta engedelmesen mondta:

— Ígérem neked, Gábor, hogy soha többé nem fogok sírni, amikor te is látnád!

— Milyen gyerekes lettél legutóbb! — fakadt ki Vatha Gábor. — Minden második pillanatban pityeregni kezdel!

Én Istenem, mennyi okunk van rá pedig, tizennyolcadik esztendeje már, hogy fel-felsírjunk legalább belülről, mikor senki nem lát... Kiknek szólnak ezek a könnyek? Szólnak talán mindnyájunk nagy elesettségének, szólnak azoknak, akik elmentek egyszer virágosan innét a zászlós katonavonatokon és még mindig hiába várjuk őket... Gyilkos csatákon estek el s vérüket beitta a lengyelországi föld, avagy elérhetetlen messzeségű fogságra jutottak s meghajszolt fejüket is ott hajtották le utoljára e földi létben. Ám lehetséges éppen úgy, hogy még mindig cél és irány nélkül csatangolnak a végzetlen hómezőkön, miközben gyakran néznek el bús vággyal abba az irányba, amerre kicsiny hazájuk, Magyarország fekszik valahol, tízezer mér-

földön is túl. Vannak menyasszonyok, akik egyre fogyatkozó reménnyel várják vissza régi vőlegényeiket, más menyasszonyok meg azért könnyeznek föl, mert távoli tengerekre készülődnek fiatal vőlegényeik, hogy elérvén a célt, magukkal vigyék idővel értük bánkódó menyasszonyaikat is.

Vatha Gábor még egyre a Veér Márta haját símogatta, a leány a szemét törölgette, édesanyjának pedig sejtelve nem volt, mi eshetett kettejük között a mai napon? Egyszer aztán megszólalt:

— Mi van veled, leányom?

— Semmi, édesanyám — mondta hosszú sóhajjal Veér Márta. — Mindössze az jutott eszembe, hogy oly kevés ideig élünk itt, e földön s mégis annyi sokat kell búcsúznunk egymástól...

Itt közbeszólt Vatha Gábor:

— Márta majd elmond mindent mamának, mert nekem mennem kell mostan. Halaszthatatlan teendőim sürgetnek...

Csak annyi ideig maradt, míg végzett az ozsonnával, miután anélkül úgysem engedték volna ki a házból. Odakint esti színek szálltak és ereszkedtek s az egyik fán egy szarka csörgött. Hideg felhők táboroztak a Sashegy fölött.

Vatha Gábor felállt végül:

— Kezét csókolom, mama. Ígérem, hogy engedelmes fiuk leszek mindenkor.

A leendő anyós megütötte a hátát:

— Tudjuk, Gábor fiam. Hisz az egyetlen leányunktól fogsz megfosztani bennünket!

A kapuig Márta kísérte ki egyedül, miután előbb vállára lökte kurta bundácskáját. Búcsúzóul kezét csókolta neki a vőlegény:

— Nagyon szeretlek, Márta...

— Én is, én is — suttogetta a leány.

S a kapuból addig integetett Vatha Gábor után, míg csak láthatta. Vatha Gábor a kalapját lengette vissza feléje.

Lehangoló volt a hideg alkonyat. Alig valahol némi jele az életnek s ahogy a lakásuk felé igyekezett volna Vatha Gábor, a villanylámpák alatt alig találkozott egy-egy fölfelé kapaszkodó emberrel, egy-egy köhécselő anyókéval. Mélyen merült bele égő gondolataiba s csak a délivasúti pályaudvar fölött eszmélt magára, ahol is — a hegyek irányába — némi emelkedő látszik. Ezen az emelkedő részen, annak is tetőpontján álldogált zsebredugott kezekkel Babotsay Zsigmond.

S Vatha Gábor abban a pillanatban földerült:

— Jóestét, Zsiga bácsi!

— Szervusz, öcsém! — szólt le Babotsay Zsigmond s fütyörészni kezdett tüstént és magafeledten, mintegy jeléül annak, hogy senkivel e kerek világon nem hajlandó további eszmeeserébe bocsátkozni.

Babotsay Zsigmond, mint érintettük már egy helyt, agglegény gyanánt volt tekintendő s egy felsőzemplémi mezővároskából: Nagymihályból ereszkedett alá Budáig, ahol is egy nagynénje nyakán élt. Kora estéken vagy még inkább délutánokon megmégállt a délivasúti állomás fölött található emelkedőn, egyesegyedül s órákig nézte mozdulatlanul az alant zsongó várost avagy — változatnak okából — egy-egy kurta dalocskát fütyörészett el olykor. Akik tudtak valamit előbbi életéről, annyit sejtettek legfőljebb, hogy Babotsay Zsigmondnak Zemplém vármegye földjén verhetetlen sikerei voltak a legszebb asszonyok körül. Erre ugyan egyetlen bizonyíték Babotsay Zsigmond volt, aki bizalmasabb pillanatban fel-felsőhajtott merengőn:

— Legalább száz férj és apa átkozza a nevemet

ma is... Ha tehetnék, patkányméreggel pusztítanának el. Dehát nem csodálkozom...

Egy-egy ilyen önkéntelen elszólás után hinni kezdtek róla egyesek, hogy nagy szoknyabolond lehetett mégis Babotsay Zsigmond. Budától azonban messzire esik Nagymihály és így nem akadt senki, aki közelebbi adatokkal szolgálhatott volna a Babotsay Zsigmond előéletére vonatkozóan.

...Az erre következett harmadik napon, már vacsora után, Vatha Gábor így szólt az édesapjához, oly tettetett közömbösen, mintha véletlenül jutott volna az eszébe:

— Kedves szüleim, ma kiléptem a bankból s azt hiszem, csak afrikai földön fogok megállni...

Apja, édesanyja és Lóránt bátyja megütődve nézett rá. Nem értették.

5

S MEGINDULT Vatha Gábor nagy erőfeszítése, hogy Veér Mártát feleségül verekedje ki magának.

KEMÉNY hónapok múltak el, mialatt a dorogi bányákban törte az útját a fiatal mérnök.

A bánya!

Csönd van a bánya mélyén, halálos. Mikor hajnalonként a bánya fenekére indulnak meg a munkások, tisztára vannak mosakodva s amire estétájt napvilágra kerülnek vissza ismét, kormosak, miként a pokolbeli ördögök, csupán a szemük fehérje világít ijesztőn. És fáradtak, mint a csigázott barmok... Csönd van a bánya mélyén, idegtépő. Minden tárna végében ott kopácsol a bányász, kopogtat a föld hasában s mennyi, de mennyi különös gondolata kél a magánosan kínlódó embernek a világi igazság egyenlőtlenségéről. Mert íme, ő fejt a szenet, tüzénél az urak melegszenek, ha hideg napok törnek ránk s nem lehetetlen, hogy a bányász kis családja dideregni kénytelen mégis... A bánya mélyén ott sűrögnek-forognak a mérnökök is, kezükben az alig pis-

lákoló méccsel s oly kísérteti annak a beteg mécsnek imbolygása! Nincs itt lent úr és szegény: mindenki egyenlő a hátborzongató csöndben... Töpreng, gondolkodik a bányász, mialatt csákányával a Föld gyomrában vagdos és ha olykor fel-fellázad is magában, fokenként erőt vesz robbanó indulatain... Jó ember a bányász, csak kevesen tudják megbecsülni.

Hónapok vesztek a semmibe, mióta a dorogi bányákban húzta ki egyhangú és keserves napjait Vatha Gábor. S estétájon, ha a felsővilágra került elő, olyan volt, mint a szerecsen.

Akkor már tavaszodni kezdett.

Március eleji alkonyatokon, ha holtfáradtan megállt a bányaterület egy-egy kiemelkedőbb pontján, érezte, hogy puha szél símogatja meg szikár arcát. Esztergom felől jött ez a tavaszi szél s előbb bizonyára a zólyomi hegyeken suhant át. Úgy jött neki ez a kis szél, mintha biztatás akart volna lenni, hogy sose csüggedjen!

Nem is csüggedt. Sőt most már, hogy elcsordogált a hólé és a napok melegedni kezdtek, új reménykedés csalogatta maga után. Voltak pillanatai, amikor ujjongani szeretett volna.

Mert úgy látszott, nem lehet már messze a nap, amikor Fokváros felé indul Gerhardt mérnök, aki számtalanszor megbiztatta már Vatha Gábort, hogy mihelyt délafrikai földre teszi a lábát, nyomban nekilát az előkészítésnek, hogy Vatha Gábor is utána indulhasson. És pedig minél hamarabb!

Egyelőre azonban Gerhardt mérnök is Dorogon volt még. Ámbár minden jel arra vallott, hogy nem sokáig.

Négy-öt hetenként fordult egyet a posta a búr-földi aranybányáig és onnan vissza, Dorogra. S ezekben a levelekben Görgényi főmérnök szaka-

datlanul biztatta az ő Gerhardt pajtását, hogy csak szemernyi kitartás még! . . . Búrföldön sem fenékgig tejfel az élet, mint ahogy Európából gondolnák esetleg: meg kell dolgozni keményen a kenyérért. Ámde a dolog menni fog rövidesen, mert most már a legjobb úton van minden . . .

Esténként — a közös szobában — össze-összedugta a fejét Gerhardt mérnök az ő Vatha Gábor pajtásával. És míg odakint síri csend neszelt a világban s elvétele a bányászók lépései vertek föl tompán a sötétben, ők ketten számításokat végeztek s reménykedni kezdtek törhetetlen hittel. A vége az lett minden esetben, hogy Gerhardt a vállára ütött az ő fiatalabb pajtásának:

— Ha mondom, ki is viszlek, öreg! Idővel egész magyar kolóniát alapítunk majd a világ déli felén . . .

— Köszönöm neked, barátom — mondta Vatha Gábor s megszorította keményen a kezét. — Egyet ígérhetek csak, hogy soha nem fogsz csalódní bennem!

Lefeküdt aztán Gerhardt mérnök, Vatha Gábor azonban továbbra is fentmaradt minden második, harmadik napon. A délafrikai üzenetekről értesítette apját, egyszer a bátyjának írt, máskor a hadnagy-öccsének Sopronba. De a legtöbb levél mégis egy leánynak íródott Buda városába, annak is egyik szélső utcájába, Veér Márta ifjú hajadonnak.

S mihelyt egy-egy ilyen levélnek ült neki Vatha Gábor, elfelejtette abban a pillanatban, hogy gondok égetik az agyát, hogy olyan messze még a nap, amikor egy estén egyedül maradhat végül az egyetlen kislánnyal és senki nem fog megbotránkozni rajta többet. Szerelmes szívvel kezdte:

Kedves!

Itt ülök egyesegyedül az alacsony szobában, mert Gerhardt pajtás rég hosszakat lélezkik immár s én képzeletben körülölelek száz rajongó gondolatokkal...

És harmadnapra megjött a válasz az ő felejtetlen kézvonásaival:

Kedves!

Mostanában alig járok már valahova. Mert ha a lehetetlenre vállalkozott a vőlegény, hogy kiverekedje jövőjét, úgy illik, hogy menyasszonya is visszavonuljon a világtól. Csak így lehetek méltó hozzád, Gábor...

De találkoztak is azért.

Vatha Gábor minden harmadik szombat délután rendbehozta magát tetőtől-talpig s Budán termett. Ámde ezek a találkozások is kezdték lehangolni észrevétlenül. Mert noha egy világért el nem árulták volna neki szülei s Veér Márta apja, anyja sem, Vatha Gábor éles tekintetét nem kerülte el, hogy mintha nem sok hittel lennének már a vállalkozása iránt. Valahányszor a délafrikai bányák kerültek szóba, mindig nagyobbakat hallgattak rá. Csak a leányban telt már öröme.

Mert a búcsúzás pillanatában, valahányszor magukra maradtak ketten s a leány átölelte remegő karjával, Vatha Gábor a menyasszonya szemét kereste, mely kissé zavarosnak tetszett olyankor:

— Bízol bennem, Márta?

Veér Márta összekulcsolta a kezét:

— Bízom benned, Gábor. És ha belehalok is, csak a te feleséged leszek!

És Vatha Gábor minden találkozó után megnyugodva tért vissza Dorogra, hogy újból a föld mélyébe ereszkedjen alá, hol a tárna végében tompán kopácsolt egy-egy csákány. S valahányszor ezt a tompa kopácsolást hallotta, mindig az elmúlás gondolata környezte meg.

Hanem ugyanakkor olyan fordulat történt, amittől megremegett maga is.

Húsvét után volt már s tavasz ujjongott köröskörül. Erős kék színe volt az égnek, mindössze az esztergomi hegyek fölött vesztegelt egyetlen kis felhő. Mozdulatlanul vesztegelt ott és szemmel alig elérhető magasságban... Vatha Gábor akkor jött fel a bányából s lehorgasztott fejjel igyekezett lakása felé, hogy rendbeszedje magát nagyjából. Már a lakása közelében járt, mikor az igazgatósági épület felől Gerhardt mérnök sietett eléje s lelkesen lengette feléje a kalapját:

— Hahó, megállj! Nagy újságot mondok!

Vatha Gábor először megállt, majd lassú lépésben indult meg a barátja elé.

Ahogy találkoztak volna, Gerhardt alig tudott uralkodni magán:

— Küldj nyomban táviratot annak a drága kislánynak, hogy legkésőbb másfélesztendőn belül okvetlenül a feleséged lesz! A nyakamat teszem rá!

— Hogy-hogy? — kérdezte kis mosollyal Vatha Gábor.

Gerhardt abban a pillanatban nekiesett, átka-rolta a nyakát s megcsókolta fiatal pajtását:

— Úgy, barátom, hogy te indulsz Afrikába, én pedig idehaza maradok végleg!

Vatha Gábor most még kevesebbet értett a do-

logból. Ám a leghűbb pajtás szinte magánkívül kiáltott reá:

— Értsd meg, no! Az igazgatóságtól most kaptam az értesítést, hogy ide neveztek ki Dorogra! Érted már? Do-rog-ra!

De most már Vatha Gáboron volt a sor, hogy ő kiáltson egyet:

— Éljen!... Éljen!... Ezt igazán soha nem hittem volna!

Utána pillanatokig szorongatták egymás kezét. Szótlanul, meghatottan.

Ez az elfogódottságuk azonban két-három gondolatig tartott csak. S akkor harsogó kedvben törtek ki újból. Vatha Gábor tért először magához, miközben még egyre Gerhardt kezét szorongatta:

— Biztos?

— Ha mondom! — kiáltott derűs szemmel Gerhardt mérnök. — Most jövök az igazgatóságtól, ahol közölték velem, hogy mától fogva kinevezett mérnöke vagyok a bányatelepnek. Most pedig szedd magad, pajtás és azonnal, de azonnal távirat menesztendő annak a kislánynak, aki az egyetlen a világon, hogy a te szavaiddal fejezzem ki magamat!

— Először várjunk vele kissé — szólta komolyravalva Vatha Gábor. — Márta meg találna ijedni esetleg, hogy talán már holnapután indulok. Alaposan meg kell fontolni az ilyesmit: majd személyesen közlöm vele, ha szombaton délután hazaugrom.

Aközben a lakásukhoz értek: soha ilyen szépnek nem találták az egyszerű bányamérnöki szobát.

Mindenekelőtt nagy vacsorát csaptak s bort is hozattak maguknak. És cigarettára gyujtván, olyan szívást vittek végbe, hogy késsel lehetett volna metélni a füstöt.

Sok, igen sok meghányi-vetni valójuk volt azon

az estén, mely eltartott az éjszakáig, az éjszaka viszont belenyúlt a virradati három órába, amikor odakint ébresztőt kezdtek rikoltozni a kakasok.

Alighogy vacsorához ültek volna le, Vatha Gábor komolyan vetette a szemét leghűbb pajtására:

— Hát hogy is leszünk voltaképpen ezekután?

— A megoldás a lehető legszimplább — kezdte magyarázó hangon Gerhardt mérnök. — A Búrföldről mindennap várom Görgényi barátom értesítését, hogy indulhatok. És azonban meg sem várom ezt az értesítést, hanem már holnap vagy holnapután kimerítő levélben fogom tudatni a főmérnök urat odalent Afrikában, hogy jómagam — az előjelek szerint — révbejutottam immár s ugyanakkor a legmelegebb szívvel foglak ajánlani téged...

— Köszönöm, nagyon köszönöm — biccentett reá felcsillanó szemmel Vatha Gábor.

Gerhardt zavartalanul beszélt tovább:

— Ajánlani foglak úgy, mintha az édes testvérem volnál. Dehát ez természetes is. Meg fogom írni neki, mennyivel különb legény vagy nálam, mekkora benned az elszántság s közölni fogom vele azt is, hogy egy szép kisleány vár reád könnyes szemmel, akinek a szíve hasadna meg, ha valami bajod találna lenni a nagy idegenben...

Vatha Gábor föllelkesülve kérdezte:

— S mit gondolsz, mikor kelhetek majd útra?

— Várj, erre is kitérek rövidesen — intette nyugalomra a jóbarát. — Én tehát holnapután este írok, egy nappal reá föladom a levelet. Ez a levelem ott lesz harmadfél hét múlva. Amíg Görgényi pajtásunk elintézi a legszükségesebbeket, beletelik két hét s akkor nekidűl a válaszlevélnek, amelyet is mi újabb harmadfél hét múlva kapunk kézhez. Ez összesen hét hét. Akkor — némi haditanácsnak utána — még

egy levélváltás következik. Summa-summárum: négy egész hónap. Augusztusban ezek szerint útnak kerekedhetsz, föltéve, hogy addigra megszerzed az összes szükséges iratokat...

Vatha Gábor alig akart hinni a fülének:

— Biztos?

— Ha mondom! — ütött térdére Gerhardt.

Koccintottak utána.

Éjfél körül járhatott az idő, amikor térképet kerítettek elő, hogy utána nézzenek a tengeri útnak. Gerhardt magyarázni kezdett:

— Nagyjából hozzá tudok szólni, mert Görgényi több ízben is jelezte már nekem az útvonalat. Figyelj csak ide! Legcélszerűbbnek vélem, ha Angliában szállsz hajóra s akkor neki — kifeszített vitorlákkal! Azazhogy teljes gőzzel. A La Manche-csatorna után a Biscayai-öblön fogsz átkelni, ahol is minden valószínűség szerint megdobál a hajó, mivel azon a részen szinte megállás nélkül háborog az Atlanti-óceán. Körülhajózod Portugáliát, majd áthaladtok az Egyenlítőn, amikor minden föltevés szerint meg fognak keresztelni a tengerészek, miután soha még nem jártál arrafelé. No, csak ne csóváld a fejed: ez ellen nincs apelláta! Görgényit is meglubickoltatták annakidején... Így fogsz menni-menni a vízen teljes egy hónapig, amíg végül ki fogsz kötni Fokvárosban, melynek angol neve Capetown. Szavamra mondom, kezdelek irigyelni ezért a kis kirándulásért! Nos hát, mikor indul el a távirat annak a kisleánynak?

Vatha Gábor elmélázónak látszott. Aztán fölnézett, pajtására emelte a szemét, mintha messzi-messzi álomból talált volna ébredni:

— S akkor kezdődik az én dolgom...

— Akkor — bölintott reá tünődő arccal Ger-

hardt mérnök. — Mint közönséges vájárnak kell nekilátnod a csákánnyal, így jelezte ezt nekem többször is Görgényi pajtás. Hiába a mérnöki diploma: ő is így kezdte valamikor. Meg kell mutatnod, hogy életrevaló vagy! Ahogy én ismerlek, pillanatra sem fáj miattad a fejem. Aztán a Föld északi felében ott lesz egy drága teremtes, aki — gondolatban — szakadatlanul biztatni fog a felhős szemével, ha már fáradt lennél, hogy ne csüggedj! . . .

Odakint a kakasok kezdtek kiáltozni, amire magukra eszméltek. Három óra volt éjfél után. Vatha Gábor felállt mostan s így szólt Gerhardthoz:

— Köszönöm neked, pajtás, hogy ilyen önzetlen barátom vagy. Megbecsülöm ezt a hozzám való szívedet, mert a mai megőrült világban úgy érzem sokszor, hogy a régi világ romjai között csak az igaz barátság értéke maradt érintetlennek. S nyugodt lehetsz, hogy soha nem fogsz szégyent vallani velem!

— Tudom, pajtás — mondta a hű barát.

S kezet ráztak férfiasan.

Vatha Gábor régóta nem aludt oly mélyen, mint az éjszakának e hátralevő részében. Reggel aztán, mihelyt talpraugrott volna, ezt a rövid levelet írta a menyasszonyának:

Kedves,

szombaton délután a szokott vonattal érkezem a nyugati pályaudvarra. Ha egyéb elfoglaltságod nem köt le túlságosan, gyere ki elem az állomásra: fontos közlenivalóm lennének a számodra. Azt akarom, te légy a világon az első, aki ezt megtudod tőlem. Az öregek előtt semmit el ne árulj egyelőre. Ölelek, csókollak . . . G.

Csütörtöki nap volt ez: szombat délig a levelet okvetlenül meg kellett kapnia Veér Mártának.

... Szombaton délután, napvilágra kerülvén a bányából, rendbeszedte magát s vonatra ült. Zörgött-zörgött a vicinális a Pilis oldalán s ő különös gondolatok közt tépelődött az egyik fülkében. Mire a nyugati pályaudvarra ért volna, olyan izgatottság fogta el, hogy alig bírt magával.

Kevesen szálltak le. Kissé elől, a mozdonyal egyvonalban, hamarosan megpillantotta a menyaszszonyát, amint lengőkarimájú kalapja alól fürkészve nézett szét az utasok között. Szép volt, szép volt... Ahogy észrevette a vőlegényét, szinte repült feléje s nem is állt meg, csak a karjaiban.

S akkor tartózkodó mosollyal nézett az arcába Vatha Gábornak:

— Csak nem indulsz el Afrikába?

— De igen! — mosolygott vissza a fiatal bányamérnök.

A leánynak váratlanul megrándult a szája:

— Mikor?

— Körülbelül augusztusban... Hát nem örülsz neki?

Veér Márta szótlanul, csaknem megtörten sutogta:

— Mit csinálok akkor én itt egyedül?

6

MIT CSINÁLOK akkor én itt egyedül? — kérdezte másodszor is a leány.

Vatha Gábor kissé kényszeredve mondta reá: — Várni fogsz, szívem, amíg egyszer utánam nem jöhetsz. Ugye, jó lesz?

Ezt a kérdést csak azért tette föl feleslegesen, mert látta, hogy igen el talált szontyolodni a menyasszonya.

Az első pillanat meglepetése után szótlánul haladtak kifelé a csarnokból. A pályaudvar előtt villamosra szálltak. Szorosan ültek egymás mellett s a Margit-hídon járhattak már, amikor megszólalt végül Veér Márta:

— Amit te akarsz, minden jól van, Gábor.

Mihelyt eltűnt pillanatnyi rosszkedvük, fesztelelenebbül kezdtek beszélgetni. Vatha Gábor azonban nem tudott szabadulni a gyanútól, hogy menyasszonyát alighanem az anyja igyekszik elhidegíteni az afrikai vállalkozástól.

Először saját szüleihez vitte a leányt. A hír persze, melyet magával hozott Vatha Gábor, valószínűs konsternációt idézett elő. Készültek rá hosszú ideje pedig s most, amikor arról volt szó, hogy már néhány rövid hónapon belül indulni kell, megdöbben-

tek. De azért igyekeztek leplezni izgatottságukat. Vatha Elemér postafőfelügyelő úr s egykori hetyke százados, egyet pattintott az ujjain:

— Mi az egy katonalegénynek, ha meggondoljuk?

A mama rálegyintett:

— Nem féltem én Gábort... Ugye, kedves leányom?

A kérdést már Veér Mártához intézte, aki előtt lábujjhegyre ágaskodott az alacsony mama, magához vonta a leány fejét s megcsókolta a homlokát. És meglepő fordulat történt! Mert Veér Márta abban a pillanatban, mikor észrevette a szülők titkolt aggodalmát, egyszerre a vőlegény pártjára állott. Nyoma sem volt már rajta előbbi kis elbúsulásának:

— Én pedig azt mondom, mama, csak induljon Gábor minél előbb! Mert akkor én is hamarabb mehetek utána...

A mama megsímogatta leendő kis menyét s szeretettel mondta neki:

— Magam is nagyon-nagyon örülök, hogy olyan bátor leány vagy!

A leányt persze maguknál marasztalták ozsonnára. Ültek hát egymás mellett az asztalnál, miközben össze-összenéztek vagy az egymás kezét fogták. Ozsonna után pedig fölkerekedtek mind a négyen, hogy a Márta szüleihez mennek át. Mert derék szokás volt a két családban, hogy — különösen mióta vőlegény-menyasszony lettek a fiatalok — mindent közös tanácskozásban intéztek el s olyankor az egyik familia mindig átrándult a másikhoz. Mikor melyik.

Lépést haladtak fölfelé, először a Királyhágó-utcán, melynek az Orbánhegyi-úton lett folytatása. Hátul az öregek, elől Vatha Gábor Veér Mártával... Tavasz volt! Tavasz volt!... A fű kizsendült min-

denfelé, a rügyek pattogni kezdtek s részegítő illatuktól volt sűrű a levegő. Áprilisi kis szél bolondozott s megcirógatta a leányt, aki nekipirult. Kötelkedve szólt a vőlegényéhez, aki egy idő óta le nem vette róla a szemét, de suttogva csak, hogy meg ne hallják a szülők:

— Tetszem?

— Sose voltál ilyen szép, Márta! — lelkesedett a fiatal bányamérnök. — Tudod-e, mire gondoltam?

— Mire?

Vatha Gábor elkomolyodott:

— Hogy indulásom előtt egy-két nappal feleségül vennék s te már mint a feleségem jönnél ki utánam. Legalább vinnék majd magammal útravalóul néhány halhatatlan emléket.

— Semmi emlék! — tiltakozott lángragyúlva a leány s utána nyomban lehajtotta a fejét. — Sokkal szebb lesz, ha mint a menyasszonyod kelek útra. Hidd el, Gábor.

Itt abbamaradt a beszélgetés, mert időközben a Fodor-utcába értek, a sárgafalú villa elé. A két öreg kissé elmaradva kapaszkodott utánuk s ezért megálltak, míg utolérik őket. S akkor megindultak befelé, négyen.

Odabent először csak Veér papára bukkantak reá, amint újságolvasásba merült el éppen. A mama valahol a konyhában volt elfoglalva. Volt öröm persze, miután legalább másfél hete nem látták egymást. Az idegen hangokra Veér mama is előkerült, aki elé azt kiáltotta oda a másik mama:

— Gábor Afrikába indul, kedvesem!

— Talán még nem, anyuskám — nézett rá kis szemrehányással Veér Márta.

S ez a kis szemrehányás nagyon is érthető volt, mert Veér mama kedvetlenül kérdezte:

— Hát mégis muszáj!

— Ugyan, édesanyám, — avatkozott bele a leány, talán, hogy elibevágjon anyja esetleges kifakadásának — hiszen én értem fog idegen világokba menni! Aztán, mikor lesz még az?

Itt már belemerészkedett a szóba Veér Tamás államvasúti főmérnök úr is:

— Olyan nagy dolog az? Amikor én I. Ferenc Józsefet szolgáltam, mint Legfőbb Hadurat, megfordultam egyszer a Szandzsákban... Nohát az is volt valami!

Vatha Gábor édesapja kezét fogott a hadastyán papával:

— Mi nekünk egy kis kirándulás, öreg katonának, ugye, Tamás barátom?

S nekihelyezkedtek valamennyien, hogy elmondják egymásnak mindazt, ami a szívüket nyomja.

Vatha Gábor, aki mellé a menyasszonya ült le, odafigyelt az öregek minden szavára, de különösen a menyasszonya anyjára. Mert nem tudott menekülni a gyanútól, hogy a leendőbeli mamának nincs kedvére ez a vállalkozás. És akkor délután új ötlet ütötte meg.

Elhatározta, hogy még ma délután komoly szava lesz Lóránt bátyjához.

A beszélgetésből most a Veér Tamásné hangja ütött ki:

— De vademberek közé ereszsem a leányomat?

— Mennyi magyar gyerek vág neki mostanában a világnak! — csillapítgatta az öreg Vatha. — Az egész föld tele van országunk testéről leszakadt fiatal legényekkel!

Az egész Föld!

Istenem, micsoda szégyen ezt bevallani magunknak is... Itthon hiába esdekelnek meghajtott fejjel

valami állásért: mindenütt üres kifogásokkal tessékeli ki őket. Így hát kezükbe veszik a botot ezek a magyar fiúk s ők, akiket azelőtt a „nemzet reménye“ becenévvel volt szokás illetni, egymás után fordítanak hátat hazájuknak, mivel ez a haza félkaréj kenyeret sem tud adni nekik. Távozóban vissza sem fordulnak többé, annyi keserúséggel van tele a szívük. S meg sem állnak Kuba szigetéig, az ázsiai Turkesztánig, Kanada-országig... Utánuk indul aztán egy-egy magyar kislány is, hogy a hitese feleségük legyen odakint, ők maguk pedig az idegen kenyéren megalapozván kis családjukat, nem vágnak vissza többé Magyarországra... Dehát van-e hazájok egyáltalában ezeknek a boldogtalan fiataloknak?

Ahogy ketten maradtak volna a szomszéd szobában, Vatha Gábor az ablakba vonult félre a menyasszonyával s eljátszadozván a leány kezével, kötődve kérdezte tőle:

— No és te, Márta?

— Mindíg várni foglak hűséggel. Ha pedig úgy fordulna a sors, hogy nem jöhetsz értem, én megyek utánad...

S vőlegénye vállára hajtotta le a fejét.

... Harmadnapra ezután újból a dorogi bányákban volt már Vatha Gábor. A tegnapelőtti öröme újabb örömhír várta!

Mert ahogy belépett volna alacsony és tiszta szobájába, Gerhardt mérnök épp valami levél olvasásába merült el az asztalnál. Csak akkor ocsúdott föl, amikor Vatha Gábor a vállára tette le csöndben a kezét. Főleszmélt és nagyot kiáltott:

— Szerencsefia, te, csakhogy itt vagy már! Alighogy Budára indultál, megjött a Görgényi pajtás levele, amelyben értesít, hogy akár holnap pakol-

hatok. Most te még helyettem! A levelem különben is elindult már Búrföld felé...

— Köszönöm — mondta háláracsordult szívvel Vatha Gábor s megszorította a barátja kezét.

Ekkor tavaszodott már, de belemúlt hat hét, amire megjött Dél-Afrikából a válasz. Ez a levél Vatha Gábor címére érkezett már. Csupa jó hírrel volt tele... Megírta benne Görgényi, hogy — feleségével és kisláival együtt — Vatha Gábort is éppoly örömmel várja, mint ahogy leste volna Gerhardt érkezését. Tudatta vele, hogy legjobb lesz, ha szeptember első napján vág neki, miután egy hónappal később fogja várni odalent a helye, amelyet el kell majd foglalnia. Mint közönséges bányásznak kell megmarkolnia először a csákányt, ez a dolgok rendje náluk, de mi az egy olyan magyar legénynek, fűzte hozzá Görgényi főmérnök — mint amilyen Vatha Gábor, akinek izmait az a tudat is feszíteni fogja ráadásul, hogy minden csákánycsapást egy magyar leányért tesz majd, aki aközben mindenkitől visszavonulva vár reá messzi Magyarországon.

Hogy mentek el azok a hónapok!

Föltett szándéka volt Vatha Gábornak, hogy a dorogi bányában marad az utolsó hetekig és így csak minden második-harmadik héten nézhetett el a szüleihez s első útja ilyenkor, miután megölelte az öregeket, menyasszonyához vezette. Istenem, ezek a találkozások! Mind szótlanabbakká váltak, mert érezték, hogy széleseben közeledik a nap, amikor el kell válniok és talán esztendőig nem fogják látni egymást azontúl. Mihelyt egyedül maradtak, a leány feje ott volt már a fiatal bányamérnök ölében és mire szétszakadtak volna a forró ölelésből, boglyas lett a Veér Márta haja. Olyankor az állótükrök elé libbent lábujjhegyen, hogy igazítson valamit a frizuráján.

Megesett egyszer-kétszer, hogy többnapos szabadságot kért Vatha Gábor, ilyen esetben kirándulóruhába öltöztek, Veér Márta helyes kis sapkát tett a fejébe és míg vőlegénye turistazsákokot kötött fel a hátára, a leány odaállt az anyja elé:

— Egy kis kirándulásra mennénk, ha elengedne, édes mama. Gábor majd vigyázni fog reám...

Veér mama úgy válaszolt, hogy érteni kellett róla Vatha Gábornak:

— Ez kötelessége is egy vőlegénynek! Elsősorban önmagával szemben!

Ujjongva kerekedtek föl olyankor a Fodor utcából. Felejthetetlen kedvében volt Veér Márta!

Nyár lett akkorára s július havába lépett át a naptár. A zöld szín szinte tombolt a mindenségben s ők andalogva kószáltak a budai hegyekben. Hétköznapokon rándultak ki rendszerint, amikor magános sétáló is csak elvétve akadt az üres hegyi utakon s görbe ösvényeken és így senki sem zavarhatta őket meghitt beszélgetéseikben. Megálltak a már elkorhadt Normafa táján s lelkesen néztek el a lábuknál bevágódó meredélyes szakadék fölött, odább a Hármashatárhegyen, miközben távol északról szendergőkék vonulatban látszott valami hegylánc. A vőlegény elmagyarázta menyasszonyának, hogy e hegylánc legkiemelkedőbb része a Dobogókő, ahová ellátszanak a zólyomi hegyek, sőt acéleles téli reggeleken a sejtelmes láthatár alól fel-felcsillannak a Tátra havasai is... Ha pedig megéheztek volna, leheveredtek egy-egy kiesebb ponton. Ilyenkor Veér Márta vette át a gazdasszony szerepét, illetve a hátizsák tartalmát s attólfogva ő rendelkezett, fellebbezhetetlenül.

A leány figyelmét mindazáltal nem kerülte el egy dolog, amely szívéig meghatotta.

Észrevette tudniillik, hogy valahányszor megmegállnak egy kiemelkedőbb ponton, vőlegénye a kelleténél huzamosabban nézett egy-egy tájéket. S Veér Márta megérezte nyomban, hogy Vatha Gábor titokban búcsúzik Magyarországtól. Búcsúzott a Svábhegytől, a Csiki hegyektől, a Jánoshegytől; búcsúzott a Pilistől, hol azelőtt annyit kószált apja és két fivére társaságában; utolsó pillantást vetett a Vác hátában homályzó Nagyszál, meg a mögötte alig-sejló Börzsöny felé s hosszan, igen hosszan nézte a Nagy-Alföld domború lapját... S Veér Márta csaknem felzokogott...

Egy ilyen megilletődött pillanatában, amikor kicsi sírás fojtogatta a torkát, odaállt a vőlegénye elé s összetette a kezét:

— Gábor! Mielőtt elmennél, egy nagy-nagy kérésem lenne még hozzád...

— Mi az, kedves? — mosolyodott el Vatha Gábor s megsímogatta a menyasszonya arcát.

A leány felcsuklott:

— Az a kérésem, hogy akármilyen nehezen is, de helyeztess vissza Sopronba!

A fiatal bányamérnök elcsodálkozott, menyasszonya pedig tovább beszélt, csaknem megtörten:

— Te most a világ másik felére indulsz s ezért én is vissza akarnék húzódni mindentől és mindenkitől. Idehaza csak megzavarna szüleink gyötrődése: Sopronban nem törődnek senkivel s velem sem törődnek senki. És Sopronhoz kötnek felejthetetlen közös emlékeink is. Ha meg úgy fordulna kedvem, hogy ráérő időmben föl akarnám keresni azokat a helyeket, ahol kéz a kézben bolyongtunk valamikor, első álmainkat szövögetve, akkor egy nyalka hadnaggyal kísértetném el magamat...

— Miféle hadnaggyal? — csattant fel Vatha Gábor.

— Hát Laci öcséddel, te okos! Tedd meg, amire kérlek, Gábor! Hiszen megértesz...

Vatha Gábort meghatotta a leány kívánsága. És noha tudta, hogy csaknem a lehetetlenre vállalkozik, annyit mondott reá kurtán:

— Megteszem, kedves.

És megtette! Könyörgött, kilincsel, követelődött: húsz helyen is el kellett mondania, hogy talán utoljára van Magyarország földjén, mire az összes illetékes tényezők kénytelenek voltak belátni, hogy Vatha Gábor kérését semmi körülmények közt sem lehet visszautasítani. Ez a legkevesebb! És így történt, hogy a hatodik hét végén a fiatal bányamérnök azzal állt a menyasszonya elé:

— Minden rendben van, kedves. Két hét múlva, azaz szeptember elsején el kell foglalnod régi helyedet, Sopronban.

A leány úgy közeledett hozzá, apró mellén összekulcsolt kezével:

— Köszönöm neked, Gábor, hogy annyira jó vagy hozzám. Csókolj meg!

Tehát két hét múlva Sopronba kellett költöznie Veér Mártának s ugyancsak két hét múlva indulnia kellett Vatha Gábornak is... A dorogi bánya kötelekéből kilépett már ekkor, miután előbb érzékeny búcsút vett Gerhardt pajtásától s mégegyszer köszönetet mondott neki.

Alig egy hete volt hátra, amikor komoly szót váltott Lóránt bátyjával és László öccsével, aki azért nézett el haza, hogy néhány nap múlva Sopronba kísérje leendő sógornőjét. Vatha Gábor ugyanis egy délután így szólt két fitestvérehez:

— Kérlek benneteket, bátyám és öcsém, akik

legközelebb álltok hozzám valamennyi atyámfia közül, hogy vigyázzatok Márta minden lépésére! Te, Laci öcsém, Sopronban, te pedig Lóránt bátyám olyankor, ha idehaza lenne a szünidők alatt... És ha idegen fiatalember próbálna közeledni hozzá...

— Akkor kardot rántok! — kiáltott fel izgatottan Vatha László gyalogsági hadnagy.

Lóránt bátyja bölintott rá, hogy ezt gondolta ő is. És kezét fogtak.

7

REPÜLVÉ közeledett a szeptember elseje, amikor menni kellett visszavonhatatlanul. Menni kellett s itt kellett hagyni szülőket, testvéreket, jóbarátokat, Magyarországot... És itt kellett hagyni Veér Mártát is.

A leány keménynek mutatta magát. Nem akarta keseríteni a vőlegényét, aki akkorára megszerezte az összes iratokat, meg a hajójegyet. Úgy volt, hogy szeptember ötödikén ül hajóra London mellett, Tilbury kikötőjében.

Alig vették észre a napok múlását.

Úgy egy héttel az indulás előtt Veér Márta át-sietett vőlegénye szüleihez s így szólt Vatha mamához, miután előbb össze-vissza csókolta volna:

— Nagy kérésem lenne mamához...

És akkor kérni kezdte, de nagyon:

— Engedje meg mama, hogy a nagy útra én csomagoljak össze mindent Gábornak. Nyugodtabb leszek talán...

Vatha mama rábólintott:

— Ez csak természetes. Látod, ezt már szeretem!

S csomagolni kezdett az árvaságra készülő

menyasszony. Vatha Gábor, amikor meglátta a nagy munkába belehevült leányt, mosolygott:

— Köszönöm, Márta. Aztán, ha annakidején utánam indulsz majd Afrikába, útközben meg ne szökj nekem valami angol tiszttel!

— Gáborka, Gáborka! Csakhogy jókedved van egyszer! — s visszamosolygott a vőlegényére.

Ő is mutatta a jókedvet, amikor látták. Ha azonban magára maradt a nagy csomagolás közben, nem egyszer felsóhajtott s még többször könnyes lett a szeme. Olyankor zsebkendőjébe temette az arcát:

— Istenem, de magamra maradok!...

Két nap alatt készen volt. Akkor hazasietett, hogy magának csomagoljon össze. Mert két napon belül jelentkeznie kellett Sopronban s erre az útjára Vatha László hadnagy úr, a vőlegény öccse kísérte volna el, akinek — néhánynapos szabadsága leteltével — ugyancsak jelentkeznie kellett állomáshelyén. Úgy beszéltek meg előre, hogy egy nappal később a vőlegény Sopronba utazik a menyasszonyáért, aki időközben rövid szabadságot kér s akkor Bécsig kíséri el a fiatal bányamérnököt. Vatha Gábornak egy ezredes nagybátyja lakott ott a családjával. Megírták idejében a császárvárosba, hogy a nagybácsiéknál fognak megszállni. Ott kellett elszakadniok egymástól véglegesen.

Vatha László nyalka gyalogsági hadnagy egy délután elutazott tehát leendő sógorőjével, akinek ettől fogva titokban vigyáznia kellett a leány minden lépésére. Ez volt a bátyja bizalmas utasítása.

Eljött aztán az utolsó augusztusi nap is!

Veér papa és Veér mama is átjött a Vathacsalád lakására, hogy elbúcsúzzanak jövődöbeli vejüktől. Vatha Gábor került minden érzékenyke-

dést és még csak azt sem engedte meg, hogy kikísérjék az állomásra. Nagy autótaxiba hordták le a bagázsiját s akkor odaállt Veér mama elé:

— Egyre kérem csak, mama: bízson bennem halálíg!

Veér mama átölelte és sírvafakadt. De a többiek is a szemüket törülgették mind-mind. Az ajtóban volt már, amikor visszafordult:

— Emlékezzenek meg rólam sokszor!

A legutolsó pillanatban mégis hozzászegődött Lóránt bátyja. Az utcán voltak s odalent azt mondta a soffőrnek Vatha Gábor:

— Menjen csak lépést a délivasúti pályaudvarig s ott várjon meg bennünket!

— Mi ketten gyalogosan követjük az autót?
Az öccse annyit mondott:

— Igen. Egyszer szeretnék végigmenni még az Alkotás-utcán.

Hallgatagon haladtak egymás mellett. Vatha Gábor föl-fölnézett a házakra, szemügyre vette mégegyszer a járókelőket s komornak látszott. Tudta Vatha Lóránt, hogy most búcsúzik öccse az Alkotás-utcától.

Lehetett pedig ekkor kevéssel félnégy előtt délután.

Aközben egyvonalba értek azzal az emelkedővel, amely a délivasúti pályaudvarral szemközt nyúlik fölfelé. És az emelkedő tetőpontján megpillantották ekkor Babotsay Zsigmondot, amint egyedül állt ott, disznósörtés kalappal a fejében, vékony nádpálcával a jobbában, miközben a nádpálcával magafeledten ütögette a pantallon nadrágját. A Vérmező irányába merengett el: mintha az egész világból nem látott volna semmi egyebet a Vérmezőnél.

Meglátta a korosodó legényt Vatha Gábor s abban a pillanatban jókedvűen kiáltott feléje:

— Isten áldja meg, Zsiga bácsi!

Babotsay Zsigmond visszakiáltott, kissé unatkozva:

— Hallom, a nyám-nyám nemzet hazájába indultál el!

— Úgy van, Zsiga bácsi! — kötekedett vele a fiatal bányamérnök, mialatt még a szeme is nevetett. Mert aki Babotsay Zsigmondot látta egyszer, kénytelen volt maga is derűre fakadni annak fesztelen hangulatától.

Babotsay Zsigmond ekkor, mintegy búcsúzóul, kalapja karimájához érintette nádpálcája hegyét s utánakiáltott fiatal barátjának:

— Csak vigyázz oszt, hogy meg ne papáljanak subickosképű felebarátaink, mert akkor ne próbálj a szemem elé kerülni! No ég veled és gyöngyharmat, kedves öcsém!

— Isten vele, Zsiga bácsi! — lóbálta vissza a kalapját Vatha Gábor s mosolyogva ültek be ketten a taxiba.

Háromnegyed óra múlva, mikor a keleti pályaudvarról indulnia kellett volna a győri gyorsvonatnak, mégegyszer megölelte, mégegyszer megcsókolta egymást a két testvér. Vatha Gábor annyit mondott akkor a bátyjának:

— Vigyázzatok Mártára!

— Nyugodt lehetsz, testvér — mondta Vatha Lóránt.

S kezet ráztak.

... Huszonnégy órával ezután Bécs felé zörgött a vonaton Vatha Gábor és a menyasszonya. Ketten voltak a fülkében, odakint leírhatatlan kékségű augusztusi menny-ég, messziről a Schneeberg nézett

reájok, amint üvegszínű kupolája merészen szökött fel a láthatárból s fehérben szikrázott havas válla. A fiatal bányamérnök minden gyöngédségével a leányt fonta körül, akinél kedvesebb senki e világon nem volt a szívének. A leány óvatosan figyelt vőlegénye minden mozdulatára s néha-néha megremegett a hangja:

— Mindig írnád, Gábor!

— Nyugodt lehetsz, kedves — símogatta meg Vatha Gábor. — De aztán várni fog-e a régi kisleány?

Szomorúan mondta Veér Márta:

— Mindig!

Megérkeztek aztán az egykori császárvárosba!

Az ezredes-nagybácsiék látható örömmel fogadták úgy a magyar unokaöccsöt, mint leendő feleségét, akit mindenekelőtt magához ölelgetett az ezredes úr. Alighogy lerakodtak volna, kéz a kézben megindultak egy kis csatangolásra.

Másfél napja volt még Vatha Gábornak!

Ez alatt a másfél nap alatt senki-senki többé nem vigyázott reájuk. Messze volt a két mama s Vatha Gábor azt tehette Veér Mártával, amit akart. A válás fájdalmában a leány bizonyára nem tudott volna ellenszegülni vőlegénye egyetlen kívánságának sem. Csakhogy Vatha Gábor mindenekelőtt magától féltette a menyasszonyát...

Másfél napjuk volt tehát!

A néhai császárváros egykori fényéből csak az emlékek éltek már, ám ezek az emlékek is foszladoztak egyre. A kedélyes és hálátlan bécsi nép alig tudta már, mit köszönhetett eltűnt császári urinak... Halott volt a Práter, teljesen halott. Alig mult csak tíz és egynéhány éve, hogy vasárnaponként százezer katona is megfordult talán itten, túl-

nyomórészt szemrevaló fehérréppel a karján: voltak itt gyalogosok, huszárok, ulánusok, dragonyosok, tüzérek, árkászok, szanitécek, mind-mind más nemzetiségű. Voltak itt magyarok, németek, morvák, csehek, szlovákok, rutének, románok, lengyelek, szerbek, horvátok, vendek és olaszok... Most nagy csönd ült a Práterben s a fákról le-lefordult olykor egy levél. Mert meghalván a nagy monarchia, utána haldoklott a Práter is... Enyészeti hangulattól környezve haladtak kettesben az üres sétányokon... Máskor a Belváros szűk és tekergő utcácskáin mentek andalogva és remegve símulva egymáshoz: a válásra gondoltak mind a ketten s lecsüggedt a fejük. Valahol nyekeregni kezdett egy rozsdás óra (talán az ó-egyetem tornyában), ötöt vert s ők egy pirinyó és tiszta cukrászboltocskában ültek magukban. Ültek szemközt egymással, valahonnét, a pozsonyi Fehérhegyek felől elindult már az alkonyat s Veér Márta felmosolygott a vőlegényére. Addig-addig mosolygott, mígnem könnyek csillantak meg a szemében. Meglátta ezt Vatha Gábor s mutatóujjával ráfenyegetett a lányra:

— Márta, megharagszom...

S Veér Márta minden erejével visszafogta felfeltörő küszködését.

Máskor azon vették észre magukat, hogy a schönbrunni parkban sétálnak s miközben Vatha Gábort a császár emléke lengte körül, nem figyelt föl reá, hogy menyasszonya lehajtott fejjel tünődözik a zörgő faleveleken. Mert tizenhárom esztendővel előbb a park elkülönített részében járkálgatott még gondjaival vívódva az öreg király, mialatt körs-körül ágyúink toroktüzei villogtak az éghatáron s minden pillanatban száz-száz katona hajtotta

le utoljára a fejét, hörgő haldoklással... Jaj, olyan nehéz emlékezni a régi katonákra! ... Este lett, vacsoraidő után lehetett már s ők ketten még szorosabban símulva egymáshoz, járkálgattak töprengve a Belvedere körül, melynek kupolája zöld színben és tompán játszott a bujdosó hold fénye alatt... Senki-senki nem járt már a halott utcákon...

Itt-ott összebukott a fejök s olyankor a szájuk is keresni kezdte egymást a bódult forróságban...

— Márta, kedves...

— Gáborka, Gáborka...

Hanem egyszer csak haza kellett menni. Éjfélre járt.

S eljött aztán az utolsó óra is!

Vatha Gábor megkérte nagybátyját és családját, hogy mégegyszer négyszemközt beszélhessen a menyasszonyával. Űgy akart búcsúzni tőle, hogy senki ne lássa.

Mégegyszer szembefordultak egymással.

Veér Márta az ebédlőben állt, a pohárszék előtt s halálos sápadtság borította el az arcát. Vatha Gábor föl és alá kezdett járkálni, talán, hogy ezzel is leplezze kínzó zavarát. Hirtelen azonban erőt vett magán s így kezdett beszélni:

— Űgy szólok hozzád utoljára, kedves, hogy teljesen kitérom magamat előtted. Én most elmegyek, talán örökre s nem tudom, mi van megírva a jövődőben. Mint közönséges vájár állok be a bányába...

A leány akaratlan mozdulatot tett:

— Nem értelek!

— Arról van szó, kedves, hogy mint közönséges bányamunkás állok be először. Ezt eddig elhallgattam előtted, mert nem akartalak keseríteni.

De nem mehetek el anélkül, hogy mindent el ne mondjak neked...

— Istenem... — suttogta maga elé a leány.

Vatha Gábor tovább beszélt, miközben tovább járkált a szobában:

— Ez azonban pillanatig sem riaszt vissza, mert tudom, hogy csak így verekedhetem ki jövőmet. Hacsak valami bajom nem esik, amire egyáltalán nem számítok, másfél esztendőn belül te is utánam jössz s az én kis feleségem leszel. Ebben hiszek úgy, mint ahogy hiszek a mindnyájunkat megtartó Istenben. De idehallgatsz-e, Márta?

Mert a leány mintha nem lett volna egészen magánál. Hirtelen azonban fölocsúdott s alig hallhatóan mondta:

— Hallgatlak, Gábor.

A búcsúzó bányamérnök így beszélt ekkor:

— Látom jóelőre, hogy — különösen az első időben — embertelenül el leszek foglalva s az okból csak a legszükségesebb levélírással szorítkozom majd. Legtöbb levelemet neked fogom küldeni természetesen s te a tartalmukat nyomban közölni fogod a szüleinkkel. És válaszolj majd hűségesen, Márta, mert a nagy idegenben a te üzeneteid lesznek egyetlen vigasztalásom.

Váratlanul mintha maga is megilletődött volna. Megállt. Szemközt állt meg a leánnyal:

— Ha bármire szükséged lenne majd, Sopronban ott van Laci öcsém, fordulj hozzá bizalommal!

— Tudom — suttogta Veér Márta.

Kevés mondanivalója volt már csak Vatha Gábornak:

— Utoljára szólok hozzád, kedves... Én most miattad indulok a világ másik felére, elvárom hát tőled, hogy méltó maradsz az én küszködéseimhez.

Légy olyan leány, mint voltak a régi magyar menyasszonyok, akik rendületlen hűséggel, érintetlenül várták vissza csatáikba indult vőlegényeiket. (És ha nem tértek vissza többé, akkor is várták őket, halálukig.)

— Mindíg hű maradok hozzád, Gábor — mondta alig hallhatóan Veér Márta.

A fiatal bányamérnök most közelebb lépett a menyasszonyához s megölelte és megcsókolta utoljára:

— Isten veled, Márta!

— Isten veled... Isten veled... — suttogta félaléltn a leány.

Aztán kibontakozott menyasszonya ölelő karjaiból Vatha Gábor. De az ajtóból visszanezett még s látta a leányt, amint halványan, nagyon halványan nézett vissza utána s a keskeny szájára mintha ráfagyott volna a fájdalom.

Aztán halkán betette maga mögött az ajtót.

8

A FIATAL bányamérnökről mindössze annyit tudtak idehaza szülei, testvérei meg a menyasszonya, hogy szeptember elejének egyik napján kell a délafrikai hajóra szállania. London mellett, Tilbury kikötőjében.

S Vatha Gábor fel is szállt pontos időben a „Glengorm Castor“-ra.

VEEER MÁRTA kisírt szemmel érkezett vissza Sopronba. Később fölszáradtak a könnyei s még később csöndeske bánattal végezte napi dolgát: az intézetben is, odahaza is. Ha némi szabadideje akadt délutánoként, egyelőre alig mozdult ki a lakásából. Csak olyankor derült föl valamit, ha Vatha László gyalogsági hadnagy úr nézett el hozzá, hogy legalább néhány vigasztaló szót váltson vele. Vasárnap délutánoként azonban a fiatal tiszt órákat is eltöltött a családjánál, hol leendő kis sógornője lakott. Olyankor összebújtak ketten a térkép fölött, melyen megvoltak jelölve a tengeri hajójáratok és találgatták, szívszakadtan találgatták, merre járhat Vatha Gábor?

Múltak a hetek.

Sopronban annyit tudtak mindössze, hogy Budán is mély visszavonultságban s leplezett keserűségben élnek a szülők. A világ persze tovább haladt azért a maga útján. Az emberek saját gondjaikkal voltak elfoglalva s a rokonságot leszámítva, még a legközelebbi ismerősök és jóbarátok is elfelejtették Vatha Gábort, akinek hajóját hosszú, hosszú csík jelölte ezalatt a tenger hátán. Azonban e hajóbarázda csíkja is kisímult hamarosan az Óceánon. Mert minden nyom elvész egyszer.

Egyelőre a híre is elveszett Vatha Gábornak.

Úgy a negyedik hét vége táján így szólt Vatha László a leányhoz:

— Mártácska, én holnap, azaz szombaton délután hazaugrom az öregekhez. Körülnézek, mi újság odahaza?

— Jól teszed, Laci — mondta az árva menyasszony. — Legalább híreket hozol magaddal. S mondd meg a mamának, hogy karácsonyi szünidőre magam is hazamegyek.

A nyalka hadnagy itt közbeszólt:

— Majd én foglak hazakísérni!

— Ezt el is várom tőled — s fáradt mosoly jelent meg a leány száján. — Még fixirozni találna valaki, ha egyedül utaznék a vonaton...

Vatha László a kardja markolatára csapott:

— Abban az esetben vér fog folyni, Márta!

— Köszönöm, Laci, hogy mindenáron verekedni akarsz miattam, de ne siess vele annyira! — s a kezét nyújtotta a fiatal tisztnek, aki megcsókolta az odanyújtott kezét.

Vatha László hazautazott tehát, de vasárnap délutánra otthon termett ismét. Izgatottan nyitott be a leányhoz, aki csodálkozó szemmel nézett reá:

— Ilyen hamar?

— Kedves Márta, — kezdte kissé hadarva a hadnagy — szenzációval jövök! Abban a pillanatban jött meg Gábor első levele, ahogy hazatoppantam volna. A Kanári-szigetéről írt...

Veér Márta felállt, végigsimitott a haján s el-sóhajtott magát:

— Itt van?

— Elhoztam — és a zsebében kezdett koto-rászni. — Parancsolj!

A leány átvette a levelet, amelyen annyi gyű-rődés látszott, hogy előzetesen bizonyára sok ké-zen kellett keresztül mennie ezalatt a kevés idő alatt is. S olvasni kezdett fél hangon:

„Glengorm Castor, a Kanári-szigetek előtt.

Édes jó Szüleim, Testvéreim s feledhetetlen
Menyasszonyom!

Múlt nap a napok s én minden órával távolodom tőletek. Nőnek a kilométerek (jaj, olyan messze va-gyok már a hazámtól!) s én megyek az Élet hívó szava után, fölfegyverkezve tudással és keserű el-szántsággal, egy jobb jövő hitében.

A tengeri út ellen semmi különösebb kifogá-som egyelőre. Ma van az első melegebb napunk... Eddig ugyanis oly hideg járt állandóan az Óceánon, hogy csak rövid bundámban tudtam tartózkodni a fedélzeten. Nem voltam tengeri beteg s valószínű, hogy nem is fogok már beleesni. Legközelebb át-haladunk az Egyenlítőn.

Gyorsan haladok az angol nyelvben és mert angol hajón utazom, remélem, hogy amire kiszáll-nék Fokvárosban, egész túrhetően fogom törni az angolt. Londonban még igen nehéz volt érintkez-

nem az emberekkel s oly rövidre volt szabva időm is, hogy alig láttam valamit a városból. De megfigyeltem azért, hogy drága város. És drága különösen annak, aki nem érti a nemzet nyelvét.

Most látom csak igazán, mit jelent, ha minél több nyelvet tudunk. Eltekintve a válásokozta fájdalomtól, boldog vagyok, hogy a sors már fiatalabb éveimben megengedte nekem idegen nyelvek tudását és hogy nekivághattam a világnak. Itt, a hajón azt mondják, hogyha megtanultam angolul, utána az afrikai nyelvnek kell nekifeküdnöm: ez azonban gyerekjáték lesz csak, mivel a búrföldi nyelv az angolnak és a németnek keveréke. Utána a francia és a spanyol következik majd... A hajó fedélzetén utazó afrikaiak azt beszélnek, hogy a búrok földjén nagyon jó kereseti lehetőségek vannak, csak persze meg kell markolni az ekeszarvát! Mióta tudják a hajón, hogy elsősorban egy magyar leányért hagytam oda hazámat, valamennyi utas barátságával és rokonszenvével tüntet ki. Megfigyeltem már eddig is, hogy az utasok közül az afrikai fehérek nagyon szépek és száltermetűek. A férfiakról van szó persze. Takarosak lennének a nők is, ezek azonban igen kevesen vannak s ezzel magyarázható csak, hogy itt minden leány játszva megy férjhez. Ha európai hajadon karriert akar csinálni, csak ide jöjjön!

Lóránt bátyámnak és Laci öcsémnek azt üzenem: tanuljanak, mindig tanuljanak, mivel tudás és vasakarat nélkül ma az ember éhenhal a világon. S vigyázzanak, hogy minél több nyelvet sajátítsanak el! Különben semmi ellen sincs panaszom a hajón... Közeledünk a Kanári-szigetek felé: Las Palmasban ki fogunk szállni s körülnézni kissé a városban. Ezt a levelet is ott fogom föladni.

Nagyon sokszor gondolok reátok s kérlek benneteket is, ne felejtsetek el! S bocsássatok meg valamennyien, ha — akaratlanul vagy meggondolatlanul — valaha vétkeztem volna ellenetek. Jóvá szeretném tenni minden előbbi tévelygésemet. Tudom, hogy a Gondviselés bőven fog részeltetni ostorcsapásaiban, amíg révbe jutok egyszer. Mert ne higgyétek, hogy odalent ahová most visz a hajó, minden arany és gyémánt: az aranyat is, a gyémántot is iszonyatos mélységből, mázsányi rögökkel együtt kell napvilágra hozni. Emelt fővel, nyílt homlokkal, bátran megyek jövőm elé!

Öt év mulva ellátogatok majd a hazámba, azaz-hogy ellátogatunk Mártával. Mégyegyszer kérlek, ne feledkeztek meg rólam! Engedelmes fiatok:

Gábor

Veér Márta elolvasta a levelet, a vége felé mind remegőbb hangon s amikor odaért, ahol róla esik szó, előtört a könnye. S könnyes szemmel nézett leendő sógorára:

— Szegény Gábor...

És elhallgattak utána sokáig, maguk elé nézve.

Veér Márta mozdult meg elsőnek és bármennyire vigyázott is, némi fojtott ingerültséget lehetett fölfedezni a hangjában:

— Hanem azért nekem is írhatott volna!

(Hátravetette a fejét: veszedelmesen szép volt!)

Vatha László elámult:

— Nem értelek... Hisz mindnyájunknak szól a levél!

— De én vagyok az első! — toppantott a leány.

A fiatal tiszt, megzavarodva, kérlelni próbálta:

— Nézd, Mártácska, nem ért rá szegény bátyám...

— Akkor is hozzám kellett volna írnia első levelét! — dacoskodott Veér Márta.

S ez volt az oka, hogy a nyalka gyalogsági hadnagy és a magányos menyasszony aznap kissé rosszkedvűen vált el egymástól.

Mindennek oka pedig Vatha László volt!

Alig huszonkét esztendő múlt azon az őszön s így nem volt még birtokában a bölcsek kövének: inkább szuronyrohamra menni mégegyszer a gorlicei sáncok ellen, csak asszonnyal, leánnyal nem ereszkedni vitába! Mert egész életünkre meggyűlölnek akkor... Mindent, de mindent rá kell hagyni asszonyokra és leányra s akkor halálunkig jópajtásaink maradnak. S hiába is merészkednénk szembeszállni velük, lévén a női logika — a leg-hajmeresztőbb logikátlanság. Vatha Lászlónak is azt kellett volna mondania az első pillanatban: „tökéletesen igazad van, kis sógornóm: Gábor bátyámnak első levelét a te címedre kellett volna küldenie!“ Bizonyos, hogy ebben az esetben a leány elmondhatatlan hálával pillantott volna leendő sógorára, sőt meg is símogatta volna kedveskedve. Vatha László azonban meggyőzni próbálta Veér Mártát s a vége az lett, hogy megszegyenülten kellett takarodót fűjni. (Ezért fog el mélységes részvét, valahányszor vőlegények és fiatal férjek azt igyekeznek bebizonyítani menyasszonyaiknak, illetve párnapos feleségeiknek, hogy az írópapír színe fehér és nem tarka. Mert a végén úgy a vőlegények, mint az ifjú férjek a legnagyobb készséggel kénytelenek belátni, hogy az írópapír, igenis, tarka!)

E kedvetlen találkozó után Vatha László megállapította magában, hogy sok, igen sok baja lesz

még neki az ő szelíd sógornőjével. Nem nézett feléje legalább három hétig. Gondolta, ha nem fogja bántani ez a néma tüntetés, nem érdemli meg, hogy törődjék vele többet! De a leány egyáltalán nem jelentkezett sehol, még csak nem is üzent neki, ami végül felbőszítette a fiatal tisztet. Mert látta nyomban, hogy nem hiányzik a bátyja menyasszonyának.

De más oka is volt, hogy nem tüntethetett tovább a hadnagy úr, hanem mégis fölkereste Veér Mártát.

Az egyik napilapban egy németből való meseteri versfordítást vett észre, egy legalább hétszáz esztendőös panaszos verset, melyet egy boldogtalan vándorlantas szerzett valamikor, a rózsaligetes déltiroli völgyek valamelyikében, mely völgyeken túl millió esztendőök óta a felhők fölé fúrnak át fehérben csillogó fejüket a havasok. Ez a költemény rendítette meg annyira Vatha Lászlót, hogy elhatározta: még aznap felolvassa Veér Mártának.

Lehet azonban: az ódon zengzetű vers ürügy volt reá csupán, hogy annyi idő után fölkeresse a leányt.

Negyedik hete múlhatott, amikor újból bekopogtatott hozzá.

A szobájában ült Veér Márta, közel az ablakhoz, mert odakint őszi fellegek komorodtak s ezért hamar alkonyodott. Tanítványai kézimunkáit bírálgatta felül, melyeket az iskolából hozott magával. A nyalka hadnagy szelesen köszöntött be:

— Kezedet csókolom, egyetlen kis sógornőm s kérlek, nézd el, ha elhanyagoltalak volna némileg az utóbbi időben, ámde a legkomolyabban mondom, szinte éjjel-nappal el voltam foglalva a kaszárnyában...!

Veér Mártát azonban nem lehetett elámítani

ilyen ócska és lihegve elmondott bevezetővel. Anélkül, hogy fölnézett volna, avagy csak megmozdult volna a széken, így szólt csöndesen, de határozottan, miközben továbbra is a kézimunkákkal bíbelődött:

— Mielőtt szóbaállanánk egymással, mindenké előtt bocsánatot fogsz kérni tőlem...

— De miért kérjek én bocsánatot? — lepődött meg Vatha László.

A leány még most sem nézett föl:

— Azért, mert nagyon megbántottál legutóbb... Amikor ellenkezni akartál velem!

S Vatha László, aki — ha szólnak a csatakiürtök — minden pillanatban karddal és kézigránáttal rohant volna nemzete és hazája bármely ellenségére, egyetlen gondolat alatt belátta, hogy ezzel a makacs ellenféllel szemben tehetetlenül áll. Oda lépett tehát a leány elé s összehacsattantván a két cipője sarkát, így kezdte:

— Drága kis sógornóm, bocsáss meg, ha illetlen lettem volna!

Itt már fölnézett Veér Márta, mialatt villanásnyi káröröm bujkált a kék szemében:

— Nem így kell azt, Laci! Mondd utánam: „egyetlen sógornóm, belátom, hogy kvalifikálhatatlan volt a viselkedésem veled szemben...”

És Vatha László hadnagy úr megtörten mondta utána:

— „...belátom, hogy kvalifikálhatatlan volt a viselkedésem veled szemben...”

De beismert egyebet is. Beismerte nevezetesen és alázatosan lehajtott fejjel mondta a leány után, hogy jövőben tartózkodni fog hasonló komolytalan viselkedéstől, ellenkezően: lesni fogja sógornőjének minden szemrebbenését s akaratát szó nélkül

és morgás nélkül fogja teljesíteni. Annál is inkább, mivel ennyi szolgálatkészséget egy árva menyasszony el is várhat idegenbeszakadt vőlegénye öccsétől. Ez a legkevesebb!

Miután Vatha László vitézül kiállt volna minden fogadkozást, a leány a kezét nyujtotta:

— Most már megcsókolhatod a kezemet...

Vatha László hadnagy úr engedelmesen hajlott le s kezét csókolta. Akkor annyit mondott könnyedén, csaknem fesztelenül:

— Hoztam neked valamit s mindjárt felolvassom. Hallgatod?

— Hallgatom, Lacika — mondta halkan Veér Márta, visszamerülve előbbi csöpp búsongásába.

Vatha László kitergette maga elé az újságot s olvasni kezdett, egyhangon:

ELÉGIA

*Én Istenem, sok évem vajjon hová loholt?
Éltem vagy életem csak álom csalása volt?
Amit valóra vettem, mind csak csalóka fény?
Ó, jaj nekem, hogy úgy van: csupán aludtam én.
Most aztán felriadtam és azt sem ismerem,
Mi régen ismerős volt, akár a tenyerem...
A táj s a nép, kit ismert a futkosó gyerek,
Ma: idegen vidékek, idegen emberek...*

Veér Márta fokról-fokra jobban odafigyelt s végül nem tudta levenni szemét a fiatalemberről. Csöndes búval szólt, mintegy magának:

— Istenem!

Vatha László hirtelen rábólintott:

— Döbbenetes költemény! Mintha ma írták volna, pedig elmúlt immár hétszáz esztendő!

S tovább olvasott:

*Sok fürge kis barátom ma lomha lábú vén,
Szántó a rét, fa nincsen a rengeteg helyén...
Még jó, hogy megmaradtak a régi patakok,
Azt hinném máskülönben, hogy magam sem vagyok,
Alig köszön, ki egykor derülten üdvözölt...
Ilyen borús nekem még sohasem volt a föld!
Oly gyorsan elfutottak a régi szép napok,
Akár a tengerárban az illanó habok...
El, mindörökre, jaj!*

S szólt-szólt a rég kihűlt szívű költő verse továbbra is sok keserőséggel és arról, hogy bár lehetne ő is keresztes jó vitéz, mert akkor a Szentföldön harcolva kereshetné meg zsoldját s nem kellene tenyerét nyujtani azért az alamizsnáért, amelyet ürgög osztogat az elnyomottaknak és szegényeknek.

Ahogy vége lett volna a költeménynek, sokáig hallgattak.

Egyszer megszólalt a leány:

— Laci te, ugye, hogy Walter von der Vogelweide a vers írója?

— Igen — bólintott a hadnagy. — Fordítója pedig egyik nagy élő költőnk.

A leány álmatagon beszélt tovább:

— Mindjárt gondoltam. Tudtam róla, hogy Tirolban született, Bozen közelében valahol s miközben szerelmekről pengette hangszerszámát a vándordalos, ő maga boldogtalan volt. Az idők múlása keserítette, de az idők elnehezedeése is...

— S a megdöbbenő az, hogy hétszáz esztendő után még szerencsétlenebbek az emberek — vette át a szót Vatha László. — Mikor először futottam át

a versen, nyakamba nyilallott, hogy mennyire mostani minden sora... Min gondolkozol, Márta?

A leány felsóhajtott:

— Gáborra gondoltam... Hol lehet most, szegény?

— Búrföldön van már bizonyára. Először körülnéz és ha sikerül elhelyezkednie, kimerítő levélben fog beszámolni mindenekelőtt neked...

Veér Márta úgy beszélt, mintha nem hallotta volna leendő sógora biztató szavait.

— Minek is engedtem el? Mert én vagyok az oka, hogy idehagyta Magyarországot. Éltünk volna szegényen, szűkösen, egymás szeretetében. Hiszen mindenki nélkülöz ma... Sohasem bocsátom meg magamnak!

Hanem egyelőre késett a Vatha Gábar első afrikai levele.

A leány Budára is írt a szülőknek, hogyha esetleg oda találna megérkezni vőlegénye első búrföldi beszámolója, nyomban küldjék el neki ajánlott-expressz borítékban. Aközben elmúlt az október is, lompos felhők lógtak az égről s kedvetlen volt mindenki. Veér Márta is kissé nyomott hangulatban járt az iskolába s rosszkedvűen tért haza minden délben. S minden délben ez volt első kérdése a nénihez, akinek családjánál lakott:

— Semmi posta még, néni?

— Kis türelem, Mártácska — biztatgatta ilyenkor a néni. — Biztosan hosszú beszámolót akar küldeni az a derék fiatalember.

— Istenem, csak nem történt valami baja!

Azalatt beléptünk november második felébe is, amikor egy hórakészülő délben — ujjongó hírrel fogadta a néni:

— Itt a levél Afrikából!

— Nénike, aranyos nénike! — sikoltott fel Veér Márta s elkapva a vastag borítékot, befutott vele a szobájába. S akkor egyszerre csodálatos nyugalom szállta meg.

Leült kis karosszékébe, felvágta a borítékot s megcsókolta vőlegénye írását, a megszólításnál. És olvasni kezdett:

„Johannesburg, 1929 november 7.

Galambom!

Most, amikor először jutok hozzá, hogy irjak neked, száz szerelmes gondolatommal fájdalmas vággyal öllelek körül az elérhetetlen messzeségből. S értesítelek, amint következik itten.

Ha jól emlékszem vissza, első és utolsó rövid útleveletem a Kanári-szigetéről küldtem haza a szüleimnek, de neked is éppen úgy. Első részletes beszámolóim itt indul útnak mostan — a te címedre.

Londonig semmi különöset nem nyújtott az út, legfeljebb annyit, amennyit egy harmadosztályú utas-fülke nyújthat a hazájától távolodó vándornak. Jobb- és baloldali szomszédaim négerek voltak, akik azelőtt Budapesten, a Margitszigeten játszottak jazz-band-ben s ezúttal Brüsszelbe igyekeztek. Londonba érve vettem csak észre, hogy angol nyelvtudásom egyenlő a semmivel, aminek az lett fájdalmas következménye, hogy rövid ottlétem alatt is többet költöttem a kelleténél. Londonból édeskeveset láttam: nem mertem ugyanis messzebbre távozni ottani lakásomtól, nehogy eltévedjek esetleg. Igen kicsi ember voltam abban a nagyvárosban, de azért egyedül intéztem el a jegyemet s kellő időben sikerült eligazítanom mindent, úgyhogy pontosan szállhattam föl a hajóra. Tilbury kikötőjében ültem hajómra:

ez a kikötő — vonaton — éppen órányira van Londontól.

A hajó szeptember huszonhetedikén ért velem Fokvárosba, azonban csak másnap délelőtt tíz órakor szállhattunk partra. Itt csak a délutánt töltöttem el, mert esti kilenckor már tovább kellett mennem Fokvárosból Johannesburg felé.

Tudom, Galambom, hogy minden érdekelni fog benneteket odahaza, ami velem történt azóta s ezért talán leírom előtted futó vázlatban, milyen hely ez a Fokváros?

Egész röviden: gyönyörű város, talán a legszebb hely egész Dél-Afrikában. El is határoztam magamban, hogy itt fogok nyaralni jövő évi szabadságidőm alatt, itt tartjuk meg majd esküvőnket s itt fogjuk eltölteni első heteinket, mint újdonsült férj és feleség. Föltéve, hogy nem fogsz tiltakozni ellene! . . . A fárasztó hajóutazás után kizáróan csak gyümölcsöt ettem Fokvárosban, mert gyümölcs — a mazsolától az almáig — van itt annyiféle, hogy szédül tőle az ember.

Másnap este érkeztem Johannesburgba. Az állomáson Görgényi felesége várt reám a kisleányával. Görgényi maga éppen akkor nem tudott mozdulni a bányából, oly fontos dolga volt odalent. Nem tudom elmondani, milyen testvéri szeretettel fogadtak!

Azt hittem, hamarosan állásba kerülök, de be kellett látnom, hogy egyelőre teljes erővel neki kell feküdnöm az angol nyelvnek. Mert ugyan hol alkalmaznának olyan valakit, aki nem érti meg azt, amit a munkaadói mondanak neki? Három hét múlva mindazáltal annyira haladtam már, hogy az egyik legnagyobb afrikai bányatársulatnál elfoglalhattam új állásomat. Kezdőfizetésem elég szép s én meg vagyok elégedve. Mert míg mások legfeljebb tíz

fontot kapnak ebben a kezdő-beosztásban, nekem éppen a kétszeresét fizetik.

Ahogy ideért volna a levélolvasásban, halkan kopogtattak az ajtón.

— Szabad! — mondta fölrezenve Veér Márta.

Vatha László lépett be. Abban a pillanatban karikára nyílt a szeme:

— Mi az? Csak nem Gábor írt?

— De igen, Laci! Várj, előbb felolvasom neked, amin eddig futottam át. Akkor együtt olvassuk tovább!

A fiatal hadnagy leoldotta kardját, helyet foglalt. Veér Márta felolvasta neki a bevezető sorokat s akkor elkomolyodott arccal olvasott tovább.

9

Olvasott:

A BANYATÁRSULAT igazgatója megígérte nekem: mihelyt annyira haladok az angol nyelvben, hogy meg tudom értetni magamat, lekerülök a *föld mélyébe*. Ezt a státust tudniillik jobban fizetik, ámbár tagadhatatlan, hogy ott a veszély is nagyobb. (Csak zárjel között említem meg, hogyha édesanyám hét-százötven fontot találna kézhezkapni innét, Búrföldről, annyit jelentene ez, Galambom, hogy odavesztem valamelyik tárnában. Ilyen véletlenekekről azonban ne is beszéljünk!)

Most pedig leírom, milyen itt az étkezés. Gondolom, hogy ez is érdekelni fog.

Reggel hat órakor keltenek föl, hogy megfgyam üres teámat. A voltaképpeni reggeli valamivel később kezdődik s igen gazdag. A főétel minden esetben sonka vagy pirított szalonna s reá két ökörszem — kisütve. Kávé vagy tea tejjel (sohasem citrommal), hozzá dzsem, vaj és így tovább. Délben hideg ételek kerülnek az asztalunkra: hús, sonka, vajaskenyér, méz, dzsem. Az angol koszthoz, bármit együnk is, föltétlenül hozzátartozik a pirított kenyér vajjal és a tea. Errefelé sem a hazai fröccsöt, sem a

pompás magyar sört nem ismerik. Pilzeni sört kapni ugyan, de az hihetetlenül drága. Bort egyáltalán nem kóstoltam még: litere csaknem három pengő. Az első üveg bort akkor rendelem meg, ha te is itt leszel már, kedves s a két karomban foglak tartani... Étkezésre itt nem szokás vendéget hívni: illetlenségnek számítana. Ha azonban a vendég történetesen ebédidőben tartózkodik nálunk, akkor lehet marasztalni. A vasúti utazás Afrikában kitűnő, a kocsik tágasak s éjszakára mindenkinek megvan a fekvőhelye.

Még valamit, Galambom!

Most szombati nap van s én már féltizenegykor feljöttem a tárnából. Itt szombaton nem is dolgoznak úgyszólván, mivel errefelé nagyon divatban vannak a hétvégi kirándulások, az úgynevezett week-end-ek. Különben minden reggel nyolc órakor szállok le egyezerkilencszáz méter mélységbe s félegykor jövök fel ismét napvilágra. Kettőtől félötig az irodában dolgozom föl a lent végzett munkát. Ékkel és kalapáccsal mintát veszek az aranykőzetből s megmérem a kőzetvastagságokat satöbbi. Nehéz fizikai munka ez, édes Márta, mert a kőzet igen kemény és igen éles, úgyhogy egyelőre csupa vágás és seb a kezem meg a hátam. Hiszen félméteres fejtésekben dolgozom, hol a legtöbbször hason kell tovább csúsznom a hegyes köveken. A hőség pedig oly irtózatos odalent, hogy kevéssel a beszállás után verejtek lepi el az ember minden tagját, később már ömlik róla a meleg víz és így tart ezt mindvégig. Mire fölfelé kellene indulnom, Isten drága ege alá, olyan a ruhám, mintha előzően vízzel teli kádba feküdtem volna bele. Ezért egy másik rend ruhát is kellett vásárolnom. Kifelé jövet ugyanis oly erősen szellőztetnek, hogy valóságos szél zúg körülöttünk s ebben az állapotá-

ban könnyűszerrel eshetne tüdőgyulladásba az ember. Eppen azért munka végével minden esetben ruhát váltok. Meg is fogytam alaposan...

Édes Márta!

Ha bárki olyan kérdezősködne is nálad utánam, aki bányamérnöknek készül, mondd meg neki jószívvel, hogy meneküljön ettől a pályától! Szerencsétlen foglalkozás ez és csak olyan ember merészkedjen reá, akiben brutális elszántság van, mint például énbennem is. Igaz másfelől: az én elszántságom magyarázata az, hogy messzi hazámban egy kisleány vár hűséges szívvel... Márta! Kedves Márta! Elárulom neked, hogyha a föld- és kőfejtésben landolni kezdek olykor, a te nevedet suttogom magam elé. És a neved elég hozzá, hogy újult erővel emeljem a csákányt...

Gondolsz-e még reám?

Közeledik az éjfél, mikorra levelem végéhez jutottam. Te szelíden alhatsz már Sopronban: odahaza is ennyi lehet az idő, hisz egy délkör alatt vagyunk körülbelül. És én körülfonlak a világ túlsó feléről száz érted rajongó gondolatommal.

Odahaza téli alvásra készül most a világ: itt olyan a természet, mint nálunk május legelején. És ha reggelenként, mialatt a bánya mélye felé készülődöm, föltekintek az égre, vadmadarak oszlopait látom a magasban, amint szállnak, egyre szállnak ismeretlen világtájak felé. Talán Magyarországról jöttek...

Ne felejts el, Márta!

A levél végét már remegő hangon olvasta a leány, az utolsó mondatnál pedig két tenyerébe temette az arcát és sírni kezdett, nagyon.

Pillanatok múltak belé, amire meg tudott szólni:

— Istenem, minek is engedtem el? ... Talán soha többé nem fogom látni...

Vatha László hadnagy, aki eddig zavartan állt a leány mellett, megmozdult most:

— Ne légy gyerek, Márta! ... Meglátod: minden jóra fordul hamarosan s mához esztendőre olyan férj-feleség lesztek, hogy magam is irigyelni foglak!

Veér Márta leendő sógorára emelte könnyben-úszó szemét és sóhajtott:

— De nehéz az élet, Laci! Hanem ugye, te mindig ki fogsz tartani mellettem?

— Nyugodt lehetsz, kedves — s megsímogatta a leány haját.

Megegyeztek még, hogy Veér Márta még aznap lemásolja a levelet s Budára küldi föl a szülőknek, másnap délután és este pedig hosszú-hosszú levelet ír érte gyötrődő vőlegényének. Addig kimerítő válaszra készült Vatha László hadnagy úr is, aki azzal búcsúzott, hogy másnap este újból meglátogatja kis sógornőjét. Már csak azért is, hogy a postán egyszerre adja föl mindkettejük leveleit...

— Majd elolvasom, hogy mit írtál? — mondta természetesen hangon a leány. — Megengeded?

A fiatal tiszt nagy zavarban, védekezve mondta:

— Ne neheztelj meg, Márta, de ez a kérésed képtelenség. Tudniillik rólad akarok írni a bátyámnak...

— Hisz éppen azért! — csodálkozott el a leány.

Vatha Lászlónak minden rábeszélő képességét össze kellett szednie, hogy az ellenkezőjéről próbálja meggyőzni Veér Mártát. Hiába! Hiába! A vége az lett, hogy a leány elfordult tőle:

— Talán bizony ellenőrzöl!

— Az is megeshetik — szaladt ki meggondolatlanul a fiatal tiszt száján.

Akkor már meg is bánta, de késő volt minden. Leendőbeli egyetlen sógornője végignézte tetőtől-talpig, majd a másik szoba felé indult s becsapta maga után az ajtót. De mielőtt becsapta volna az ajtót, egy mindent és mindenkit szívensujtó pillanattal szólott vissza:

— Ki nem állhatlak, te!

Szegény Vatha László tényleges állományú gyalogsági hadnagy magában mosolyogva, de azért elszontyolodott szívvel indult hazafelé s el volt készülve rá, hogy Veér Márta most nyomban leül a válaszlevélhez s a levélnek legalább a felében őt fogja bemártani — a bátyja előtt. De kiadósan! És míg magában morfondírozva haladt a lakása irányába, azon kezdett tűnődözni: micsoda hálátlan szerepre vállalkozott, amikor kijelentette a bátyja előtt, hogy vigyázni fog a menyasszonya minden lépésére. Tudta, hogy hosszú ideig nem kerülhet ezekután a leány szeme elé...

De nem úgy lett!

Másnap reggel ugyanis, ahogy a laktanya felé tartott volna, a laktanya kapujában apró levelet nyújtott át neki egy kis cselédleány.

— Márta kisasszony küldi a hadnagy úrnak.

— Hát te ki fia vagy? — kérdezte némi meglepődéssel Vatha László.

A kisleány értelmesen válaszolt:

— Én ott vagyok szolgálatban a családnál, akinél a kisasszonynak teccik lakni...

— Úgy? Akkor csak mondd meg, fiam, hogy átvettem a levelet és hogy csókolom a kisasszony kezét!

Szegény Vatha László gyalogsági hadnagy pontos időben indult el Veér Mártához. Azt hitte, hogy most végleg le fog számolni vele a leány, ehelyett

azonban az történt, hogy amikor benyitott volna, a leendő kis sógornő csaknem összecsókolta:

— Isten hozott, Laci! Remélem, az árulkodó levelet nem küldted még el Gábornak?

— Nem — szóló megörten az egykori nyalka tisztt. — Egyáltalán semmit se fogok írni többet!

Itt egyszerre esdekeln kezdett a leány:

— Azt nem fogod tenni velem, Laci! De lásd be: azért mert mi ketten összekoccantunk, nem szabad zaklatnunk szegény Gábort!

— Jó, jó — dünnyögte Vatha László.

Mert magában rég igazat adott már a leánynak. Láta a Veér Márta szeszélyét és csapongását s rájött idejében, mitől van ez az idegessége? Nyugtalan volt szegény.

Kettejük között szent lett tehát a béke. S attól fogva óvatosan beszélgettek minden alkalommal, ahányszor találkoztak. Vigyáztak, hogy egyikük se keserítse meg a másikat.

Igy jött el a karácsony.

Néhány nappal az ünnepek előtt Vatha László Budára kíserte föl Veér Mártát s csak annyi ideig maradt éppen, hogy néhány bizalmasabb szót válthatott Lóránt bátyjával. Azt kérdezte mindenekelőtt:

— Mit csinál Veér mama? Zúgolódik-e még?

— Most csöndben van a néni, de nem csodálkoznám, ha zúgolódnék. Elvégre az egyetlen lányáról van szó szegénynek.

VATHA Gábornak a híre is elveszett aközben. Idehaza, Magyarországon, tovább kínlódott ki a maga gondjaival s a hazai kormány azzal a titkolt tervvel foglalkozott egyelőre, hogy le fogja

szállítani a tisztviselők fizetését. Tudniillik soknak találta azt a fizetést. Végzett fiatalemberek állás után futkosnak lihegve, eredménytelenül persze. A nyugdíjra érett, félig alélt öregek két marokkal kapaszkodtak bele akkori pozícióikba s emiatt egyre lázadóbbakká váltak a fiatalok. Talán senki többé nem volt szerelmes Magyarországon. Nem ért reá.

Vatha Gáborra alig emlékezett többé valaki idehaza. Csak legközelebbi hozzátartozói emlegették. Minden estén.

Megtörtént, hogy Veér papa egy-egy délután átsétált Vatha papához a Királyhágó-utcába és mert Vatha papát szótlanokva találta odahaza, a válára csapott biztatóan:

— Micsoda katonafiúk voltunk mi ketten valamikor! Nem is említve, mikor a Szandzsákban jártam egyszer... Igaz másfelől, hogy akkor még Ferenc József volt a király.

De hiába volt minden erőfeszítése Veér papának, mert sokat, igen sokat szótlanokdott ekkoriban a két család.

Vatha Gáborról annyit tudtak csak, hogy Transvaalban dolgozik, egy Brakpan nevű városkától nem messze, közel az Indiai-Óceánhoz. Ott emelgette csákmányát Vatha Gábor, dűtögetvén a sziklákat és rögöket egy édes áloméért: Veér Márta magyar leányzóért...

Egyhangúan mentek a napok, a hetek.

Február elején lehetett s az első tavaszodó szelőlőcskére lesett mindenki, mikor az Indiai tenger partjáról hosszú-hosszú levélben számolt be a szüleinek sorsáról és állapotáról Vatha Gábor. Elmondta leveleiben, hogy félesztendő mulva készül kikérni az ottani belügyminisztertől menyasszonya számára a beutazási engedélyt, mivel enélkül nem mehet ki utána s

lelkesedéssel szólt azokról az egyszerű formákról, amelyek révén — pusztá bejegyzéssel, várakozás nélkül — be lehet jutni az ottani, szédítő hatalmú bányavállalati igazgatókhoz, miniszterekhez, főhivataltokhoz. Nem úgy, mint azon a keserves Magyarországon! S folytatta a levelet:

A brakpani bányatelepre szegődvén el, elszaktam Görgényi pajtástól is. Egyelőre szegény, szürke, jelentéktelen ember vagyok még, dolgozom minden erőfeszítésemmel, aknamunkát végzek, de előbb-utóbb el fog jönni az én időm! Mert tudásban toronymagasan állok az itteni idegen bányászok felett. Erről azonban most még — csitt!

Tízezer főnyi lakosa lehet Brakpannak s takaros bányavároskának mondható: afrikai stílusú villákkal van beépítve s minden villának csinos kertje van. Egyetlen hosszú főutcája csupa üzlet s ebben az utcában szombat délutánonként annyi az autó, amennyit odahaza nem látni az Andrásy-úton sem. Mert itt legfontosabb a gépkocsi és a gramofon: minden egyéb csak azután következik. Nemzeti nyelv a kaffer, amely azonban sohasem volt holland, illetve búr. Az itteni fehérek igaz, hogy hollandus, azaz búr nyelven beszélnek, a kaffer nyelv azonban — egészen más. Errefelé minden angol, búr és kaffer.

Itt olyantájt sötétedik körülbelül, mint odahaza is, Magyarországon: a mostani időben este nyolc körül s reggeli öt óra felé világosodik már. Nagyon sok és nagyon szép errefelé az éneklőmadár, ezek a madarak szakadatlanul trilláznak, fütyülnek és csatognak. Gólyát nem láttam eddig és hogy itt is költ-e, nem tudom.

Most jut eszembe, hogy éppen itt járt az angol trónörökös, a velszi herceg s miután Afrika vala-

mennyi kiválóságát meglátogatja, hihető, hogy nálam is le fog vizitelni... De félre az ócska tréfákkal! E levelemmel egyidőben egy másik levelet is írok Mártának, az én édes-kedves menyasszonyomnak.

Az Istenért, vigyázzatok reá! Mert nélküle összeomolna az életem... Szeretettel és hálával ölel mindnyájatokat bujdosó fiatok:

Gábor

Erre a levélre titkolt szorongással néztek össze. Hiszen fél esztendeje volt csaknem, hogy Afrika déli csúcsára ment ki Vatha Gábor s egyelőre semmi reménye nem látszott, hogy utána mehetne egyszer Veér Márta is.

Hallgattak hát. És vártak.

Vártak közel két hónapig. És akkor egyszerre nagy ujjongás tört ki a Vatha- és Véer-családban.

Mert levél jött megint a bujdosó fiútól. Rövid volt a levél, ámde minden sora örömhír. E szerint a fiatal és elszánt bányamérnök odahagyta eddigi kilátástalan küszködése helyét s a legelőkelőbb bűrföldi bányatársulathoz állt be, havi negyven font fizetéssel. Még egy kis szerencse s Vatha Gábor a világ legboldogabb embere lesz. Talán huszadszor olvasták már minden sorát:

Itt úgy bánnak a mérnökökkel, mint urakkal szokás. Most mindennap negyedórát kell utaznom vasúton, de azért továbbra is Brakpanban, ebben a kedves városkában lakom. A viszontlátásra!

Az utolsó szó Veér Mártának volt üzenet. És felsóhajtott rá a leány.

Április vége felé járt ekkor s a vándormadarak mind visszaköltöztek már Magyarországnak földjére.

ELJÖTT egyszer a nyár is!

Veér Márta hazaérkezett a nagyszünidőre s most már ketten vigyáztak minden mozdulatára. Vatha Lóránt egy júniusvégi napon így szólt László öccséhez, aki szüleinél akarta kihúzni négyheti szabadságát:

— Most kell lesnünk Márta minden szeme rebenését, miután huzamosabb ideig marad idehaza!

— Tudom — bólintott rá a nyalka hadnagy. — Édesanyja sok mindent beszélhet neki ennyi idő alatt.

Fölösleges volt pedig minden aggodalmuk.

Veér Márta, szegény, akkor már félig belefásult az egyforma napokba meg a szünetlen reménykedésbe, édesanyja viszont meg volt győződve, hogy úgylis hiába már minden. Vatha Gábor vagy végleg odavész Búrföldön, vagy visszajön esetleg s itt veszi feleségül a leányát. De az afrikai esküvőből nem lesz már semmi!

Nyár volt, tomboló nyár... Dél-Afrikára pedig ránehezült a tél.

Ám a bányák mélyén bódító volt a hőség most is. És ebben a hőségben még egyre emelgette a csáskányt Vatha Gábor.

Tizennegyedik hónapja küszködött már így s voltak pillanatai, amikor neki magának is kétségei támadtak: érdemes-e még? Olyankor idegen barátai biztatták, hogy csak sohasem lankadni: november elejére okvetlenül meg fogja kapni teljes mérnöki fizetését s két-három hónappal reá itt lesz az az érte bánkódó kislány is. S Vatha Gábor másnap reggel újból ezer-ezer méternyi mélységbe ereszkedett alá s újból megmarkolta a csákányt. És ha olykor fáradni kezdett volna és egész testében ömlött róla a veríték, szívszakadtan sóhajtott fel:

— Márta ... Kedves Márta ...

Magyarországon pedig alig emlékezett már reá valaki.

Aközben Vatha László is visszautazott Sopronba s így Lóránt bátyjára hárult a föladat, hogy a nagyszünidő további részében most már ő szórazkottassa és ellenőrizze leendő sógornójét. Erre azonban alig volt szükség többé ... Kevésszavú, megadó leány lett Veér Mártából, aki repesve várta vőlegénye minden üzenetét a halálos messzeségből, de mert ígéretben és biztatásban kívül egyebet nem kapott, minden levél után szótalanabbra vált. Csak olyankor enyhült meg valamit, ha Vatha Lóránt nagyobb sétára vitte magával a budai hegyekbe. E sétákon arról beszélgetett kicsinyke bújával, hogy egy esztendővel előbb Gáborral bolyongták még be ezeket a helyeket. S egyszerre fölívágták a fejét:

— Ha belepusztulok is, Lóránt, de örökké várni fogom a vőlegényemet!

Vatha Lóránt hálásan pillantott a leányra:

— Hidd el, kedves, jó vége lesz a dolognak ... És ha egymáséi lesztek egyszer, évekig rólatok fognak beszélni az emberek: egy magyar fiú iszonyú elszántságáról és egy magyar leány nagy hűségé-

ról... Mert a mai világban nemigen szokott előfordulni többé olyan kitartás, mint a tiéd, Márta!

A leány mintha nemigen figyelt volna vőlegénye bátyjára. Tünődözve lépdegélt mellette (éppen a Kis-Svábhegynek jöttek alá), amikor hirtelenül fölrezzent s gömbölyű két karját vágyakozva tárta ki a tündöklő augusztusi égboltnak:

— Istenem, csak láthatnám egyszer még!... Nem törődném többet a világgal: odavetném magamat eléje!

Vatha Lóránt lefogta Veér Márta félkarját:

— Légy eszednél: nem szabad így beszélni! Majd eljön egyszer az ideje mindennek...

A leány lehajtotta a fejét s nem szólt azontúl.

Pedig igaza lett Vatha Lórántnak!

Az idő már-már készült átlépni a szeptemberbe: édes nyárutói napok jártak. Vatha Lóránt délelőttöként eljárogatott a hadbírószágra, ahol szolgálót teljesített, Veér Márta pedig csomagolt már, hogy újból elfoglalja állását Sopronban. S a Vatha- és Veér-családon kívül alig beszélt már valaki Vatha Gáborról.

Hanem akkor történt valami!

Egy napon — augusztus huszonkilencedike volt éppen! — Vatha Lóránt lakásuk kapuján lépett ki, hogy meglátogassa egyik barátját. Délután négy óra körül lehetett, mikor a néptelen Királyhágó-utcára fordult ki s fölfelé nézett az utcán. Fölnézett abba az irányba, merre a Fodor-utcának kellett lennie s úgy tűnt föl neki ekkor, hogy egy leány siet lefelé lélekszakadtan s valami papírlapot vagy levelet lobogtat a kezében.

Vatha Lóránt megállt s várni kezdett.

S egyszerre úgy rémlett neki a leány alakjáról, hogy az ő leendő kis sógornője siet el-elfúlva, lefelé

a Királyhágó-utcán, amire eléje indult a leánynak. Most már Veér Márta is fölismerte őt s meglengetve feje fölött a papírlapot, csengő hangon kiáltott már messziről:

— Lóránt!... Lóránt!... Megyek Afrikába!

Vatha Lóránt nem akart hinni a fülének. A leány akkor már hozzáért lihegve s nem törődván többet senkivel és semmivel, nyakába ugrott vőlegénye bátyjának s nagyot csókolt az arcán. S akkor megint meglobogtatta maga fölött a levelet:

— Megyek!... Megyek!...

— Mikor? — mosolygott reá a fiatalember.

A leány nekipirulva lihegett, két feszülő kis melle gyorsan járt:

— Nem tudom, de most már biztos! Gyere mamáékhoz!

S nem törődván vele, hogy Vatha Lórántnak egyéb dolga is lehet, belekarolt, maga után húzta, befelé a lakásnak. A lépcsőházban otthagytá aztán, előre pattant és suhogó szoknyájában repesve szaladt fölfelé, a második emeletre. Amire Vatha Lóránt lakásuk ebédlőjébe nyitott volna be, a leány ott állt Vatha papa és Vatha mama között. Vatha bácsi megmég símogatta a leány haját:

— Csillapodj, kisleányom, hiszen az egész úton szaladtál!

— Jó, jó — lihegett Veér Márta. — Tessenek csak idefigyelni!

Csak akkor értette meg Vatha Lóránt, miről is van szó voltaképpen. Arról volt szó, hogy levél érkezett Gábor öccsétől, aki tudatta a menyasszonyával, hogy legutóbb komoly beszéde volt a bányavállalat vezérigazgatójával. A vezérigazgató kijelentette előtte, hogy magyar legény módjára állta ki a próbát s november elsejétől kezdve havi hatvan font

lesz a fizetése. Akkora összeg ez, hogy gondtalanul megélhetnek belőle ketten.

És folytatódott a levél:

Tudatlak hát, kedves, hogy — mivel van már félrerakott pénzem is — én november elsején villát bérelek a bányavároskában, a villát teljesen berendezem (végső esetben előlegért folyamodom), tenéked tehát ne legyen egyéb gondod, minthogy varrasd meg a menyasszonyi kelengyédet. Úgy gondolom, karácsony táján kell útrakelned s január végén már itt lehetsz a karjaimban. Csak a Hamburgig szóló vasúti költségről kell gondoskodnod, mert a Fokvárosig érvényes elsőosztályú hajójegyet én idejében meg fogom küldeni neked. Soproni állásodat ne foglald el többé... Ha tudnád, mennyire várlak!

Vatha mamának hullani kezdtek a könnyei:

— Istenem, milyen derék ember az az én fiam!

Az öreg Vatha nem tudott mit mondani. El volt érzékenyülve.

Akkorára Veér papa is megérkezett az élete párjával. És míg Veér mama alig tudta takargatni bánatát, hogy rövidesen el kell szakadnia egyetlen leányától, Veér bácsi lelkesen kiáltott fel:

— Hát szép dolog ez, nem lehet tagadni. De az sem volt kiskutya, amikor a Szandzsákban fordultam meg egyszer!

És ekkor Veér Márta odaállt Vatha Lóránt elé:

— Lóránt! Egy nagy-nagy kérésem lenne hozzád...

— Tudom, mi az — méltatlankodott a fiatal ember. — Utazzam Sopronba s ott jelentsem be az intézet igazgatóságának, hogy ne számítsanak reád

többé. Azért kell pedig nekem utaznom, mert magad nem mersz jelentkezni!

A leány komolyan rázta a fejét:

— Nem egészen, Lóránt! Igaz, hogy félek, de mástól... Attól félek, hogy nem eresztenének el. De mondd csak igazán: ugye, sok bajotok van velem?

— Van! — bólintott rá a leendőbeli sógor, amire fölnevettek valamennyien.

Ettől a naptól számítva sürgősen kezdett készülni Veér Márta.

Két varrónő is beállítottak a fodorutcai sárga-falú villába s most már, hogy — egész esztendeig tartott gyötrődés után — lélekben felszabadult a leány, régi barátnői is mind sűrűbben keresték föl és segítettek neki. Jöttek aztán a barátnők mamái is, akik megfelelő tanácsokkal szolgáltak a nagy tengeri útra vonatkozóan, ámbár soha tengeren nem jártak.

Múlt az idő.

Mélyen benne voltak már a második őszben, mióta Vatha Gábor elhagyta Magyarország földjét. Csodálatos ősz volt ez, amely sehogy sem akart búcsúzni. Ezer színben lángoltak a budai hegyek, magaslatok, völgyek és távolabbi erdők. S olyan enyhe volt az idő, hogy födetlen fejjel járt mindenki.

Egy ilyen novembereleji délutánon Vatha Lóránt a Krisztinaváros irányába kísérte Veér Mártát, ahol is vásárolni készült valamit a leány. Némi kerülővel indultak meg, a délivasúti pályaudvarnak s Veér Márta azon sopánkodott éppen, mennyi bút és gondot okozott már leendő két sógorának: Vatha Lászlót Sopronban keserítgette gyakran, most pedig Vatha Lórántot fullasztja bele fülig a fölösleges teendőkhöz. Hiszen Vatha Lóránt kötelessége volt most utána-járni a kis sógornő minden dolgának, amit is a leg-

nagyobb szolgálatkészséggel vállalt: utána nézni, mikor és melyik vonattal induljon majd a keleti pályaudvarról, neki volt kötelessége beszerezni az összes szükséges iratokat, satöbbi, satöbbi. Csak egyre vártak még: Vatha Gábor ama levelére, amelyben megküldi a hajójegyet s megírja a hajó nevét is, amelyre föl kell szállni majd a menyasszonyának, hogy felesége legyen végül a vőlegényének.

Közel voltak már a délivasúti állomáshoz, amikor Veér Márta — úgy a könyökével — megérintette Vatha Lórántot:

— Jól tudom én, Lóránt, hogy sokszor vagyok a terhedre és ha elmegyek egyszer, föl fogsz sóhajtani a megkönnyebbüléstől... No, valld be csak!

— Tévedsz, kedves — mondta szinte ünnepi hangon a fiatalember. — Örülni fogok, ha elindulsz végül, mert tudom, mennyire vár szegény öcsém. De föl is sóhajtok... Márta, Márta, egytől-egyig szomorúak leszünk, ha itt fogsz hagyni bennünket!

Hanem akkor rájuk kiáltott valaki, balkézről és felülről:

— Hová, merre, Lóránt öcsém?

Megálltak, fölnéztek s ugyanakkor hangos jókedvvel kiáltott vissza Vatha Lóránt:

— Egy kis dolgunk van a városban, Zsiga bácsi!

Veér Márta viszont a zsebkendőjét lengette Babotsay Zsigmond felé, üdvözet gyanánt.

Babotsay Zsigmond a vasúti állomással szemközi emelkedőn álldogált ezúttal is s — a világ és az emberek bajaitól nem érintve — fesztelenül verdeste pantallon-nadrágját egy vékony nádpálcával. Kalapjánál disznósörte volt tapasztalható.

Babotsay Zsigmond eközben lekiáltott másodszor is, ezúttal a leányhoz intézve szavát:

— Hallom, húgocskám, hogy hamarosan Afrikába indul, ahol is hitvese lesz az én Gábor öcsémnek!

— Leszek bizony, Zsiga bácsi!

Babotsay Zsigmondnak ezekután egyetlen észrevétele volt mindössze:

— Ahogy én ismerem magát, húgocskám, a zulukafferek hazájában nem lesz nagyobb papucs az én Gábor öcsémnél!

Veér Márta csengő hangon kacagott fel. És akkor kacagva kiáltottak vissza ketten:

— Isten áldja meg, Zsiga bácsi!

Babotsay Zsigmond — válaszképpen — kalapja karimájához emelte vékony nádpálcáját. Kissé szórakozottan.

... Hanem az ősz is takarodni kezdett egyszer.

November vége felé járt s havat hullattak a felhők. Egy ilyen napon megjött Dél-Afrikából a levél, amelyet oly szívrepesve lesett hetek óta Veér Márta. A levélben megjött az elsőosztályú hajójegy s Vatha Gábor értesítette benne a menyasszonyát, hogy január harmincegyedik napján induljon el Budáról s ne is álljon meg Hamburgig. Ott nyomban szálljon föl a Toledo nevű német hajóra, amely Fokvárosig fogja vinni aztán.

Én majd várni foglak a fokvárosi kikötőben, Galambom. Elsőosztályon, kényelmesen fogsz utazni és ha igaz, február huszonhetedik napján a karjaimba zárhatlak. Mert akkor fog befutni Fokvárosba a Toledo. Kedves szüleidet, akik az én szüleim is, kérve kérem, kísérjenek el Hamburgig és csak akkor hagyjanak magadra, ha már a hajón leszel... Istenem, de várlak!

Még egy odavetett utóirat is volt a levélben: hogy lakásul kibérelt már egy takaros villát a bányavároskában s most kezdi berendezni. És a leány, ahogy a levél végére ért volna, felsóhajtott:

— Nincs több ilyen vőlegény a világon!

Alig két hónapja volt még hazai földön.

S észrevétlenül megkezdte a búcsúzást Veér Márta. Fölkereste a barátnőit, akik könnyesen ölegették össze még egyszer, ám ezek a könnyek, amiatt hulltak annyira, mert valamennyi barátnő szíve mélyéből irigyelte Veér Mártát. A kelengyével is készen lett, amire elközelgett a karácsony. Közösen ülték meg a Szent Estét s erre az estére természetesen Vatha László gyalogsági hadnagy úr is hazanézett Sopronból. Ahogy találkozott volna a leánnyal, fölélekezett:

— Hallom, rövidesen pakolsz, egyetlen kis sógornóm...

— S te persze örülsz neki! — nézett rá kis szemrehányással a leány.

A fiatal tiszt kötekedő kedvében volt:

— Nem mondhatnám. Az azonban mélységes megnyugvással tölt el, hogy nem vagy már Sopron városában. Mert azóta biztosan párbajoznom kellett volna miattad... Hanem, hogy mennyi gondot okoztál nekem, amíg Sopronban voltál, hallod-e!

AZALATT pedig valamennyien beléptünk az 1931-es esztendőbe.

Hamar elfutott az a három hét s amire magára eszmélt volna Veér Márta, csomagolni kellett az útra. Minden írása rendben volt, azért élt a világon Vatha Lóránt, hogy rendbehozza őket.

S itt volt egyszer a legutolsó nap is.

Vatha Lóránt ezen a napon, délelőtt kilenc órakor táviratot adott föl Dél-Afrikába, hogy ma indul el öccséhez a menyasszonya. Az utolsó negyedórában a Veér-házban gyűltek össze mind, akik előtt kedves volt ez a messzi útra készülődő teremtés. Ott símogatta Vatha papa, miközben Vatha mama fel-fel-szipogott:

— Csak vigyázz magadra, kisleányom és vigyázz a fiamra is! És legyetek boldogok!

Veér mama szótlán volt, nagyon szótlán, miközben Veér papa jókedvet igyekezett erőszakolni magára. Mind-mind kimentek az állomásra s Veér Márta éppen a két öccsétől búcsúzott nehezen, amikor eléje állt Vatha László hadnagy úr:

— Csókolj meg, kis sógornóm!

A leány átkarolta a fiatal tiszt nyakát s könny szökött a szemébe;

— Laci, bocsáss meg, ha keserúséget okoztam volna neked valaha!

— Bár okoznál minél többször, kedves! — mondta elfogódva Vatha László.

Megölelte aztán Veér Márta Vatha papát és Vatha mamát, aki keservesen sírdogált. És akkor (a legeslegutolsó pillanatban!) kijöttek összes leánypajtásai s virágbaborították azt a fülkét, amelyben Veér Mártának kellett utaznia szülei társaságában. Mert apja-anya elkísérte Hamburgig.

Megindult aztán a vonat s az ablakból sokáig lengette a zsebkendőjét Veér Márta azok felé, akik a pályaudvar csarnokában maradtak vissza és kalapot, zsebkendőt, sapkát lengettek utána.

... Két nap mulva ott álltak hárman a hamburgi kikötőben. Közel a parthoz várt már a hajó, a karcsú Toledo, amelynek Fokvárosig kellett mennie. Nem volt sok idő. Miután a poggyászt felszállították a fedélzetre, Veér Márta is hajóraszállt a szüleivel. Ott még egy utolsó, szívszakasztó búcsú következett.

S akkor egyedül maradt vissza Veér Márta.

Három óra mulva utolsót kongattak s a Toledo nekivágott a nyílt tengernek. Távolodott, mindig távolodott az európai part, olyannak rémlett már csak, mint egy halvány és keskeny ködsáv a tünező messzeségben. Veér Márta ott állt, megdőlvén kissé a hajó korlátjának s az elmerülő Európát nézte. S amikor végleg eltűnt előle az a partszegély, halk zokogásra fakadt.

A HÍRE is elveszett azontúl a leánynak, akit annyira szeretett mindenki.

Rég megjött aközben Vatha Gábor választávirata, amelyben jelezte, hogy a hajó érkezése

előtt három nappal ott lesz a fokvárosi kikötőben, de azért levert és nyugtalan volt mindenki. Mert baj érheti esetleg útközben Veér Mártát, egy leány pedig mindig gyöngé és tanácstalan.

A Vatha- és Veér-családban olyan volt a hangulat, mintha gyászban ültek volna, mialatt Sopronban Vatha László gyalogsági hadnagy gondolt gyakran a kis sógornőjére. S ügylátszik, Veér Márta is gondolt kisebbik sógorára, mert a harmadik héten levél érkezett a soproni kaszárnyába. A fiatal tiszt, amint rápillantott volna az írásra, ujjongva kiáltott föl, mert ráismert a kis sógornője feledhetetlen kézvonásaira. Keltezés — női szokás szerint — hiányzott persze, annyit azonban meg tudott állapítani, hogy a Kanári-szigeteken adták föl a levelet. Kapkodva vágta föl a borítékot s olvasni kezdett, amint következik itten:

Kedves Laci!

Tehozzád intézem első soraimat az Óceánról, csekély kárpótlásul azért a teméntelen bosszúságért, amelyet oly hosszú együttlétünk alatt okoztam neked Sopronban. Ugye, nem haragszol már?

Nem tudom elmondani neked, mily leírhatatlan volt a fájdalmam, amikor utolsó búcsút kellett intenem felétek a Keleti-pályaudvaron. Másnap megnéztük Berlint s nyomban tovább utaztunk Hamburgba. Anyuskáék feljöttek velem a Toledo hajóra, melynek elsőosztályán utazom most Gáborhoz. Megnézték az egész hajót, elhelyeztek kényelmes kabinomban minden poggyászzal együtt, akkorára azonban föl is hangzott a gongütés, mely a válást jelentette.

Laci! Laci! Rettenetes volt az, amikor el kellett szakadnom a szüleimtől! Azt hittem, meghalok.

Abban a pillanatban felhangzott a hajón egy tengerészdal, melynek rövid tartalma az, hogy messzi útra indulok mostan, de vissza fogok térni ismét, mert visszahoz az Isten. Lassú ingással megindult a hajó... Ott álltam a korlátnál, a parttól apám-anyám integetett utánam a zsebkendőjével... Ott álltam a hajó korlátjánál akkor is, amikor születéseim rég eltűntek már előlem, eltűnt az európai part is. Azt hittem, a szívem fog megghasadni.

Egyedül voltam a tengeren.

De nemsokáig kellett éreznem elhagyatottságomat.

Mert a hajón, amelyen százharminc utas számára van hely, ezidőszerint azonban mindössze harminchárom férfi és nő utazik rajta, rövidesen híre futott, hogy egy magyar leány igyekszik Afrikában élő vőlegényéhez, egy-kettőre fölfedeztek s azóta szeretettel és rajongással vesz körül mindenki. A hajó kapitányának pedig annyi gondja van reám, mintha csak a leánya lennék. Istenem, mennyire hálás vagyok a drága vőlegényem iránt, hogy ilyen fedelmi utazást biztosított számomra!

Kabin, folyosó, termek: mind-mind süppedő szőnyeg itten. És virág, sok-sok virág! Az ételek pompásak...

Először Rotterdamban, azután Antwerpenben kötöttünk ki s harmadik megállónk Southampton volt Angliában. Ezzel végleg búcsút mondtunk Európának... A La Manche-csatorna és a Biscayai-öböl nyugtalan volt, mint rendesen, én azonban bírtam a vihart s élveztem a hajó dobálását. Most, hogy közeledünk a Kanári-szigetek felé, valamennyien fehér ruhában járunk már. Mindenki szeret és becéz, de azért, ha esténként félrevonulok kabinomba, hogy álomra hajtsam fejemet, mindig

sírok egy kicsit. Könnyeim szólnak tinektek is, akiket — Isten tudja, mennyi időre? — el kellett hagynom, de szólnak az örömnek is, hogy keserves másfél esztendő után viszontlátom vőlegényemet, aki nek halálíg hű felesége leszek... Istenem, de várhat már szegény!

Amikor megkapod ezt a leveletem, én túl leszek már az Egyenlítőn s közeledni fogok Fokváros felé. Gondoljatok sokszor kettőnkre, akik határtalan szeretettel ölelünk át gondolatban mindnyájatokat. Isten veled! Csókol kis sógornőd:

Márta

Vatha László még abban az órában ajánlva adta föl a levelet Veér mama címére. Ez a levél nagy megnyugvást keltett Budán, mindkét családban. Ezzel szinte egyidőben egy másik levél is jött Dél-Afrikából, Vatha Gábortól. Közölte az öregekkel, hogy a Toledo hajó csakugyan február huszonhetedik napján fog befutni a fokvárosi kikötőbe: kilenckor száll partra Márta s tizenegyre meglesz az esküvőjük. Akkor majd táviratot adnak föl, mint férjfeleség.

MOST pedig végéhez közeledünk Veér Márta és Vatha Gábor történetének.

A fiatal bányamérnök, miután lakást, berendezést rég elintézett, mégegyszer és utoljára napvilágra jött fel a bányából, megmosdott, kiöltözött, rendbeszedte magát s három nappal előbb Fokvárosba utazott le, mintsem a Toledo hajónak kellett volna megérkeznie a kikötőbe. Kétheti szabadságot kapott az igazgatóságtól. És az egykori magyar futóbajnok, aki embertelen erőfeszítésével

ekkorára megalapozta szerencsáját Dél-Afrikában, most az egyszer nem lelte helyét idegtépő izgatottságában.

Három napig nem mozdult a kikötőből, ahol azt a felvilágosítást kapta, hogy messze-messze jár még a fehér hajó, mely a menyasszonyát hozza. A mólón járkálgatott Vatha Gábor, ott lehetett látni a huszonhetedikére forduló éjszakán át is. Éjjél elmúlhatott, mikor a tenger messzi peremén fénypontok bukkantak ki a mélyből. A kikötő egyik tisztje azt mondta neki:

— Ott jön a Toledo!

Vatha Gábor nem aludt ezen az éjszakán, ahelyett nyugtalanul sétálgatott föl és alá a mólón. A gondolatra, hogy már néhány órán belül karjaiba zárhatja a menyasszonyát, megremegett s forróság csapott a fejébe.

Hajnaltájt a fehér hajó megközelítette a kikötőt s talán kétszáz lépésre vetett horgonyt a móló végétől. Vatha Gábor mozdulatlanul állt a móló végében. Szemét nem tudta levenni a hajóról, amelyen nagy csönd hallgatott. Mindenki aludt még a kabinokban. Amikor azonban északkeletről kibújt volna a nap, küllőit szétterítette az égbolton s rátűzött a város mögött oromló, fantasztikus alakzatú Táblahegyre, hirtelen egy karcsú leányt vett észre, a hajó korlátjának támaszkodva. S Vatha Gábor felkiáltott:

— Márta!

Veér Márta szótlánul, esengve tárta feléje a két karját, mintha imádkozott volna. Vagy mintha hozzá akart volna szállani.

Ezek után kevés mondanivalónk maradt csak.

Délelőtt kilenckor partralépett Veér Márta s könnyharmatos lett a szeme, amikor megpillan-

totta feléjesiető völegényét. Megölelték, megcsókol-
ták egymást. Hosszan.

— Megjöttem hát én is — mondta könnyes
arccal a leány.

Vatha Gábor csillapítgatni kezdte:

— Köszönöm ezt néked, kedves.

Poggyászával együtt szállóba vitte a meny-
asszonyát s bevezette a részére kijelölt szobába.
Másfél órán belül esküvőhöz öltözött át Veér Márta
s mikor bekopogott hozzá a völegénye, tiszta fehér-
ben állt előtte a leány, akiért annyi szenvedést kel-
lett kiállania.

— Mehetünk, kedves — karolt bele Vatha Gá-
bor. — Egyik tanúnk az itteni lapszerkesztő lesz,
másik tanúnk egy női alkalmazottja ugyanannak a
szerkesztőnek.

Tizenegy óraker összeadta őket egy olasz pap,
miközben el is könnyezte magát Veér Márta. Ap-
jára-anyjára gondolt, akik oly messze voltak tőle e
pillanatban. Onnan a postára mentek, sürgős távira-
tot adtak föl szüleik címére. Aztán a szállójuk felé
indultak. Kéz a kézben.

Ebéd után Vatha Gábor, mint alig három órás
férj, szobájába kísérte a leány-feleségét. Veér
Márta föllélezett:

— Ledülnék keveset, Gábor. Egész éjjel nem
húnytam le a szememet.

— Én sem — felelte szórakozottan az újdons-
ült férj. — Én addig talán a szobámba megyek át...

Az afrikai menyecske itt elakadt, majd félén-
ken nézett a férjére:

— Olyan egyedül vagyok ebben az idegenség-
ben... Maradj velem, édes uram!

S lángragyúlt arccal fordult el. Félig.

FOKVÁROSBAN olyan idő volt e napon, mint augusztus végén szokott lenni nálunk. Budán ugyanakkor nagy pelyhekben hullt a hó.

Február huszonhetedik napjának délutánján Vatháéknál gyültek össze a közelebbi rokonok, uzsonnára. Vatha László maga a főpostán strázsált eközben, lesve a Dél-Afrikából érkező sürgős táviratra. Hat óra lehetett, amire kézhezkapta ujjongva. Ennyi volt benne:

Tizenegykor megesküdtünk. Csókoljuk a keze-
teket! Márta, Gábor.

Fél órán belül Vatha László berontott az ebéd-
lőbe s izgatottan szólt az ajtóban:

— Itt a távirat!

Egytől-egyig elérzékenyültek. Mert eszükbe jutott, hogy menyasszony-vőlegény soha talán még olyan próbát nem állt ki, mint Veér Márta és Vatha Gábor.

... Ugyanakkor a délivasúti pályaudvar fölötti emelkedő tetőpontján ott állt Babotsay Zsigmond. Hullt a hó s Babotsay Zsigmond már-már beleveszett a hóhullásba. A pelyhek kavargásában nem látta már a Vérmezőt, ahelyett hókucsma rakódott a kalapjára s hócsomók feküdtek a két vállán is. Alig negyedórával előbb sietett el a lakásuk felé Vatha Lóránt, akitől megtudta a nagy újságot. És Babotsay Zsigmondnak megsajdult a szíve, mert rájött ekkor, hogy tovább ez nem mehet így. Korosodik, egyre korosodik, asszony nélkül pedig dohányüledéket nem ér az élet.

S felsóhajtott maga elé:

— Meg kéne házasodni...

NÉHÁNY nappal később, verőfényes délután Vatha Gábor és fiatal felesége ott álltak Fokváros fölött, alacsony halmon, ahol meg akartak pihenni kissé napsugaras csatangolásaik során. Fáradtaknak látszottak mind a ketten. Gomolyfellegek pihentek a tenger fölött, észak felé azonban mennyei kékségben tündöklött az ég.

Szorosan az urához símulva állt ott Veér Márta, ura vállára hajtva le a fejét. A szeme zavaros volt. Vatha Gábor ugyanakkor átölelve tartotta félkarjával a csinos afrikai menyecskét.

Szerelmesen hajoltak össze és észak felé néztek.

Mert vadmadarak oszlopai szálltak észak felé. Mentek-mentek lankadatlanul s Veér Márta maga elé suttogott:

— Talán Magyarország felé sietnek, hol most kezd fakadozni a tavasz... Istenem!

Férje nem szólt vissza, mintha nem tudott volna a meghatottságtól. Mert távoli hazájára gondolt. Szikrázott a nap, gomolyfellegek álltak az Óceán fölött s ők ketten átölelve tartották egymást. A madarak pedig szálltak...

Észak felé, mindig észak felé.

Vége

RÉVAI

IRODALMI INTÉZET

ALAPÍTÁSI ÉV: 1869

Eötvös József
Jókai Mór
Eötvös Károly
Mikszáth Kálmán
Ambrus Zoltán
Rákosi Viktor
Móra Ferenc
Kosztolányi Dezső
Komáromi János
Bánffy Miklós
Makkai Sándor
Márai Sándor
Kós Károly
Nyírő József
Tamási Aron
és más neves írók kiadója

MAGYAR MŰVELŐDÉSTORTÉNET
RÉVAI NAGY LEXIKONA
KLASSZIKUS REGÉNYTÁR
EGYETEMES TÖRTÉNET

